PREOCUPĂRI LITERARE

Revista Soc. Prietenii Istoriei Literare
Director: V. V. HANEŞ

LITERATURĂ, ISTORIE LITERARĂ, FOLCLOR

Anul V, Nr 12 Anul VI, Nr. 1. București, Dec. 1940 — Ian. 1941.

LEI 15. —

PREOCUPĂRI LITERARE

Secretar de redacție: **DINU PILLAT**

Revista *Preocupări Literare* apare odată pe lună.

Redacția și Administrația: Str. Roma No. 58 (Parcul Bonaparte).

Telefon 2.07.54.

ABONAMENTE

PE UN AN

Pe un an . . . . . Lei 150

Abonamentele pe un an încep la 1 Ianuarie.

Pentru învățători, studenți și elevi . . . . Lei 80

PE ½ DE AN

Pe ½ de an . . . . . Lei 80

Abonamentele pe ½ de an încep la 1 Ianuarie și 1 Iunie.

Pentru învățători, studenți și elevi . . . . Lei 50

Abonamente de sprijin . . . . Lei 250 și 500

Abonamentele se plătesc la Administrația revistei (Str. Roma 58)

PREOCUPĂRI LITERARE
Revista Soc. Prietenii Istoriei Literare
Director: VASILE V. HANEŞ
Anul V, Nr. 12 — Anul VI, Nr. 1. Bucureşti, Dec. 1940 — Ian. 1941.

INTÂMPINAREA CU LAMPĂ

(Inainte cuvântare la volumul: „Ce-a vazut Ilie Pânişoară")

Iubite Cetitor, iata ce ţi spun din prag:

Află să aceste foi nu respectă nicio rânduială: nici pe-a romanului de care eşti ahotnic, nici pe-a poveştilor de care-ai fost pătimaş. Foile de faţa sunt zăludc ca inima de taină a îndrăgostiţilor şi ca mintea de pomină a copiilor, căci ele au purces din vinul ochilor lui Ilie Pânişoară. Vezi dar că-s altfel decat vrerea ta, cetitorule cuminte. Tu pofteşti în toate câte o rânduială: în mintea ta, în inima ta, în căminul tau, în neamul tau; şi chiar în lumea de apoi tot rânduiala vrei, cu îngerii şirag în podul cerului şi dracii îngropaţi în beciul iadului.

Dacă vântul îţi duce lin corabia, îl bine cuvantezi şi-l preamareşti; dacă ţi-o frânge însă şi răstoarnă, îl blestemi pre el. Ti-e drag focul din sobă şi te cuibăreşti la gura lui, fiindcă te slujeste blând ca boul; dar dacă-i iaraşi taur şi se sminteşte roşu, vrei să-l ucizi cu apă.

Copilul tău să nu te supere cu zurba varstei lui, caci îl vrei odraslă fără toane a potolirilor părinteşti, nu frate târziu al copilăriei tale duse.

Ucizi mereu nebunia, socotind-o buruiană, din tine şi din ele ce te împresoară şi cauţi necontenit înţelepciunea, încredinţat că ai găsit-o când te vezi scrumit în ochii morţi ai oglinzilor. Asa să fie. Ai găsit moartea nebuniei; dar la ce-ti foloseste un asemenea mormânt.

Pământul care se zghihuie turbat subt picioarele tale, — e înţelept?

Noroadele care se bat în capete ca munţii din poveste, intelepte sunt?

Norocul care trece sprinten pe lângă tine, ducându-se plocon la netrebnic, — înţelept să fie?

Moartea care-a sărit din timpul bătrâneţii, alăturandu-se omului tânăr in spaţiul vieţii lui, — e înţeleaptă?

Şi tu, înţeleptul meu, eşti fericit? eşti împăcat, eşti senin? ştii tu încă nemeri, printre atâtea sbârcituri amare ale chipului tău, poiană de sulfină a surâsului? Şi ai descoperit tu oare într'adevăr, învăţând, trudindu-te, luptând, jerfindu-te şi pătimind, — înţelepciunea.?

Nu văd ce aur ai gasit, dar parcă il zaresc pe cel ce nu-l mai ai. Ţi-ai pierdut copilăria, sărac de tine, nu fiindcă te-ai îndepărtat de anii ei cu dimineaţă, ci fiindcă te-ai destoinicit mereu să fii întocmai ca toţi oamenii, vazând ca ei (orbeşte), judecând ca ei (în cor), trăind ca ei (în turmă), cuprins treptat în marea lor carte care te-a uscat şi strivit, sleindu-ţi mireasma raiului.

Ţi-ai pierdut nebunia minţii; dat şi pe-a inimii ţi-ai pierdut-o. Eşti tare singur între atâţia ca tine. Iar uneori, atins de înger, te apucă dorul şi cauţi să cumperi cu arginţi nebuniile vinului, ne mai ştiind că aurul lor a fost odată în tine. Viile vinului brumate de cer, în tine le-ai avut, fericitule, dar le-ai schimbat pe apă şi apa ţi-a stins focul.

Spune-mi drept, cetitorule, n'ai vrea uneori sa fii şi altfel de cum eşti, într'o lume care-i mereu altfel de cum vrei?

Nu-ţi vine câteodată să spui înţelepciunii: du-te, — duca-se, — detunând-o'n slavă cu piciorul?

Nu-ţi vine uneori sa faci tumbă năstruşnică subt nasul oamenilor troieniţi de bărbi şi de rugina minţii?

Nu-ţi vine să scoţi limba din senin? sa'nlocueşti vorba c'un rânjet sau cu'n muget? să-ţi pui capul aplecat în praştia picioarelor şi astfel sa priveşti o lume răsturnată?

N'ai vrea să fii câteva clipe muscă sau ţânţar, tulburând diavoliceşte chipul celor salutaţi şi ascultaţi de tine cu smerită silnicie?

N'ai vrea să te îndrăgosteşti de-o zână atât de mică — abea cât un frag rostogolit de subt foaia de brustur a cofiţii — încât având-o în palma, doar s'o poţi privi, ţinându-ţi suflarea şi fiindu-ţi dor de ea ca de ceva din cer, căci altfel dragostea ta n'o poate ajunge?

Şi spune-mi drept, daca mai poţi, în tainiţa gândului tau — unde singur te afunzi, ca să nu te închidă alţii în casă cu gratii — nu te descoperi uneori nebun, cu un oftat de uşurare? Nu te vezi dealungul câtorva secunde care depaşesc cadranul orelor, atotstapânul lumilor? cu fecioarele albind spre tine ca livezile de portocal în floare? risipind aurul ca un slăvit Septemvrie? zburând ca pasărea timpului prin orice, chiar şi prin moarte? înalt ca munţii,

dar cu umblet și cu vaz? pieptanând c'o mâna foșnetul padurilor? tulburând cu alta părul greu al marilor? ș'adunând cu amândoua din văzduhuri, toate pasările care vin în zbor, cântând spre primavara lor ca fetele cu cozile în vânt?

Nu ridica din umeri, om cuminte. Inchide ochii, lasa lutul tau sa se 'nfioare de azur și floare, și adu-ți adânc aminte.

*

Iar acum asculta întâmplarea mea.

Stăteam mai ieri, dupa cutremurul pamântului, la masa mea de lucru, cu sufletul pe umar și obrazul dus în albastrimi de luna plină răsărita peste frunza lui Novembre. Frunzele se desprindeau abea foșnind. Și iata că am auzit copită blânda în ograda. Cânii n'au bătut. Și iata ca mi-a aparut la geam, călare pe-un magar de fum, un om supt la obraz, cu barba încâlcita, păr cazut pe frunte și cu ochi de vin.

— Mai, mi-a spus, vorbindu-mi de-a calare, ca un Imparat al toamnei.

— Cine ești, Măria Ta? l-am intrebat cu zâmbet.

— Nu mă cunoști? Doar îs Ilie Pânișoara și aista, tot Ilie, îi măgarul meu.

— Iaca!

Lampa ardea pe masa. Luna ardea pe cer, între stelele ei. Cadeau frunze. Ilie parcă venise pe Calea Robilor, viscolit de pulberile ei, semănând la chip cu cel dela Ierusalim.

— De unde vii, Ilie Pânișoara?

Ciudat e că vorbeam cu el nu'n carte ci chiar la fereastra mea.

— Dela Prăvale-Baba. Mai întrebi?

Și ce vrei dela mine? Vin?

— Tu n'ai vin. Nu te fuduli cu vorba lui frâțini-tau. Tu ești condeer, măi. Asta-i tocmala ta. Eu ț'oi spune și tu îi scrie: sa afle toată lumea că Fănuță n'o murit.

— Cum, Ilie? Fănuță n'a murit? Doar eu l-am îngropat cu mâna mea în cimitirul Damaschinilor și Machedonilor dela Prăvale-Baba. Nu erai tu de fața? Nu era Domnica, mama lui?...

Ilie s'a uitat de sus la mine, de-a calare, ș'a oftat cu mare mila:

— Măi, numai bețivul știe sa creada. Iaca, eu Ilie Pânișoara, ma uit depe măgarul meu la stelele lui Dumnezeu. Voi oamenii de apa chioară spuneți că stelele sunt moarte. Da' eu, Ilie Pânișoara,

le văd cum zburda în poala lui Dumnezeu și tare mi-i drag să mă uit la ele. Utie-așa, măi, m'am uitat eu la Fănuță. Măi condeerule, ascultă vorba lui Ilie: nu-i om sa pue țărână pe un năzdrăvan ca Fănuță. Fănuță e ca steaua lui Dumnezeu: arde. și ți-i drag la inimă. Să-ți spum cum l-am văzut...

Și mi-a spus, de-a călare, la fereastra toamnei, între lună și stele, până la ceasul zorilor, când numai frunzele mi-au mai foșnit la fereastra luminată. Iar eu am scris cele ce vin.

*

Acum e rândul tău, cetitorule. Ascultă deci: Daca semința nebuniei n'ai pierit din tine, daca povestea lui Fănută, cel dela Pravale-Baba, ți-a deschis *o leacă* inima, cât să încapă struna unei raze de luna, daca Ilie Pânișoara, în care vinul aprindea felinarele până'n stele, drag ți-a fost, — atunci poftim, apleaca-ți ochii asupra acestei cărțulii cu ceață de cer, de vis și vin; iar dacă nu, rămâi sănătos cu inima și mâna ta închise și te du la alții. Eu nu te vreau; nici tu nu mă afli.

Al tău care te 'ntâmpina în pragul casei cu aceasta vorba și cu lampa umbrelor.

Ionel Teodoreanu.

Vineri, 15 Novembre, 1940

SPECTRUL ROZEI

de **Ion Pillat**

Roza pe masă sta
Ruptă tulpinii —
Albă ca mâna ta,
Piere grădinii.

Moartea o prinde ca
Sborul albinii.
Vântul floarea îi ia —
Umbrele, spinii.

Feţele ei de acum
Numai cenuşe,
Albă părere de fum —

Tremur prin tremur de zori,
Fără cătuşe
Aripi, arhanghel de flori.

CONCEPŢIILE LUI CARAGIALE DESPRE ARTĂ

de **Gr. Tăuşan**

Opera lui Carageale integrată definitiv în patrimoniul spiritualităţii româneşti, prezintă aspecte de o valoare estetică pe care timpul, cu marele lui meştéşug de adaptare la adevăr etern a ceace era constatat sau neînţeles, s'a însărcinat a ni le pune într'o lumină tot mai vie. S'a zis, şi nu afirmăm nimic nou reeditând această părere, ca literatura realistă a lui Carageale, în special literatura dramatica — trăeşte dintr'un conformism cu actualitatea care o făcea interesantă la un anumit moment, aşa încât literatura lui Carageale e perimată, precum din alt punct de vedere unii contemporani vedeau în pictura realistă a teatrului caragilian, o trivializare a tipurilor sociale, sau uneori chiar o imoralitate, cum susţineau unii critici teatrali de pe vremuri, nepricepători în descifrarea nobleţei de gând care aureşte şi diamantează presupusele trivialităţi sau şi mai presupusele atacuri ale moralei curente.

Adevărul e altul. Carageale pictează tipurile omeneşti ale timpului său, cu un talent de observaţie ce uimeşte, şi cu un meşteşug de expresie care distinge marea creaţie de artă, prin eternele aspecte ale sufletului însuşi. Obiectivul artei sale a trecut astfel dincolo de pervazul anilor, pentru a găsi înţelesul ascuns al unei dinamici sufleteşti în care omul etern se regăseşte, trezit la o nouă vieaţă în cadrul unei epoci istorice trecătoare. Deaceia tipurile sale nu sunt prinse ca plantele într'un erbar pe o cutie, ci sunt vietăţi care trăesc într'o epocă istorică, nu pentrucă aparţin ei şi mor odată cu ea, ci pentrucă în mişcarea lor s'a întâmplat să-şi găsească într'o limitaţie a timpului infinitatea înţelesului lor adânc şi permanent.

Şi deasemenea (cum recunoaşte aceasta Paul Zarifopol, omul de subtil gust literar şi expertul literar cel mai necontestat ce l-am avut în exegeza critică a ultimilor ani), opera lui Carageale nu este mică în desfăşurarea ei cantitativă şi ca atare ea este departe de a fi o producţie, care prin modesta ei prezentare, să sugere gândul unui diletantism, sau unei boemii literare, în care scriitorul compune, în momente rare de inspiraţie, fără preocuparea constantă a celui ce se devotează artei.

De fapt, volumele mari ce cuprind scrisul întreg al lui Carageale, cu piesele lui de teatru, cu scenetele cari desvoltate ar fi putut creia noui piese dramatice, cu schiţele, cu polemicile, cu glumele lui — de o necontestată savoare artistică — fac un ansamblu respectabil, ce se însărcinează a desminţi opinia nestatorniciei la lucru a lui Carageale, a acestui eminent artist care îşi cheltuia spiritul său creator ca şi Oscar Wilde în conversaţii, spre a dovedi că este original creator chiar şi în atât de efemera vehiculare de gânduri ce trec de la om la om, într'un fulger de înţelegere, pe timpul unei „causerii" trecătoare.

Dar mai este ceva. Carageale apare — şi asupra acestei laturi am dori să ne oprim cât de puţin aci — ca un spirit reflexiv, ce se apleacă cu ochi de interpretător asupra însăşi mecanismului creator în artă.

Se desprinde astfel din opera sa un Carageale mai puţin cunoscut şi anume un comentator al emoţiei estetice, în care fără erudiţie sterilă, fără citaţii de autor şi condus numai de sagacitatea sa intelectuală reuşeşte să dea expresii de o impresionantă valoare, unora din cele mai aride probleme de estetică.

Dacă concepţiile sale estetice nu sunt cu totul originale şi chiar dacă un tânăr licenţiat în litere ar putea găsi pagina dintr'un tratat de estetică în care opinia lui Caragiale şi-ar fi găsit o formulare anterioară, rămâne însă, prin felul cum exprimă el adevărurile critice, ca un admirabil ghid literar şi ca descoperitor cu merite personale, a izvoarelor ce creiază farmecul încântărei şi vrajei artistice.

Este astfel cu adevărat izbitor, modul cum Carageale explică miracolul frumuseţii. Remarcăm mai întâi că după el arta este o integraţie a vieţii însăşi în formele ei cele mai pure şi eterne.

„Pentru a face o operă de artă, — scrie el — o operă viabilă, trebue talent, talent şi iar talent. Am zis într'adins viabilă, pentru ca dintru început să eliminăm din discuţie ideea de durabilitate atât de străină în discuţie. Adesea literaţii fac greşala (după părerea noastră, mare) de amestecă, în cercetările lor despre creaţiuni intelectuale, întrebarea: opera aceasta rămâne? Cât timp va rămânea? Aşa întrebări sunt absolut afară din chestie. Intrebarea noastră faţă cu o lucrare de artă, nu poate fi decât aceasta: opera aceasta *viează?* Căci încă odată, dacă are vieaţă, aibă-o pentru azi, mâine sau pentru veacuri — ea va fi trăit, asta e condiţia fiinţei: vieaţa, nu durata vieţii.

Mă rog, între o insectă care trăeşte o singură zi la umbra unei piramide eghiptene şi piramida acea, care este deosebirea cea mai adâncă? Dimensiunile? Densitatea şi soliditatea structurii materiale? Durabilitatea în timp? Desigur nu. Deosebirea cea mai adâncă între ele e că insecta e vie, iar piramida nu.

Piramida e de granit, insecta de nişte ţesuturi mucoase; insecta d'abia se vede, şi piramida e piramidală; insecta nascută azi dimineaţa, va muri deseară; iar piramida e o veche cunoştinţă a soarelui, şi poate va sta neclintită şi rece pe temelia ei până mult după ce soarele va fi încetat a-i mai putea trimite măcar o rază de căldură şi de lumină. Da, piramida sta şi va sta! iar insecta va muri, însa traeşte.

Aşa e şi cu opera de artă. Ea trebue să trăiască, să vieze, şi ca toate fiinţele va avea şi ea o durată în timp. Nu am putea cu toate astea să ducem prea departe comparaţia aceasta, fiindca ne-am lovi de o deosebire mare care există între fiinţa propriu zisă şi fiinţa opera de artă."

Caraterul viabilitaţei face din o adevărată operă de artă, o eternitate cosmica.

„Precum un bob de grau gasit peste cinci mii de ani în sicriul unei mumii eghiptene, semanat în pamânt bun, reînvie ca şi bobul cules anul trecut, asemenea o opera de artă viabilă, după o părăsire şi uitare de veacuri, reînviaza iaraşi la căldura ochilor pricepuţi. Sub casmaua lucratorului prost care sapă să-şi croiască un drum, sar ţăndari de marmora; el ar merge înainte cu fapta lui distrugatoare, daca altcineva nu i ar opri mâna; căci fiinţa în care loveşte casmaua doarme ascunsa, n'are inca glas sa strige. Ea a adormit decand cei din urma ochi pricepuţi şi-au întors privirile dela dansa; dar la cea dintai privire a altor doi ochi pricepuţi, ea se va deştepta sigur şi cu o noua şi întreagă putere de vieaţă, va chema la dânsa o lume.

Cata vreme n'au dormit capo opere, atârnate într'un ungher pe peretele unei taverne, încărcate în f[illegible]ul lulelelor proletare!

Arta poarta astfel în ea, atunci cand reuşeşte a concretiza o visiune sau o intuiţie a omului de talent, o putere de trăire, ce-o apasă de orice vicisitudine a timpului. Ea n'are nevoe de susţineri externe, de laude, precum nu se poate teme nici de recunoaşterea nepricepuţilor unei epoci. Cel ce a ştiut sa descopere un fragment sau un aspect din eternitate, are prin chiar aceasta asigurată durabilitatea creaţiei sale.

BASARABIA ÎN SCRIERILE LUI D. C. MORUZI

de P. V. Haneş

D. C. Moruzi nu era cunoscut până în 1905 nici ca scriitor, nici ca basarabean, deşi ajunsese la vârsta de 55 de ani. In acel an a publicat în ziarul Cronica o serie de articole despre Românii din Basarabia, iar în anul următor, le-a completat cu câteva capitole despre Ruşi şi le-a strâns în volumul Ruşii şi Românii.

In prefaţa afirma, vorbind despre Basarabia, „o ţară unde am rude şi prieteni", iar la sfârşit lasă cu limbă de moarte să fie îngropat în pământul Basarabiei: „Nu-mi va fi oare dat să-mi odihnesc oasele alăturea de părintele meu, în biserica dela Danuţeni, învalit în neagra şi mănoasa ţărână a Basarabiei, redevenită şi ea pământ românesc?"

In 1912, când se împlineau 100 de ani dela răpirea Basarabiei, el apare cu o nouă carte, de astădată nu studiu, ci roman, „Pribegi în ţara răpita", a cărui acţiune se petrece în Basarabia. Este vieaţa propriei sale familii, prezentată în cadrul atragător al provinciei româneşti de peste Prut.

Familia lui sta iarna la Chişinău şi vara la două moşii din judeţul Soroca: Ciripcau şi Cosăuţi. Cea din urmă venea chiar pe malul Nistrului. Nu odată evocă el acele locuri. Vrând să înşire în treacăt frumuseţele Basarabiei, cu numele căreia îşi intitulează un capitol din cartea sa Ruşii şi Românii, aminteşte malurile Răutului, ale Bâcului şi ale Nistrului:

„Cine la noi îşi face o idee sau a auzit măcar de Răutul poetic şi acoperit cu galbenele flori ale nufărului, cu albele corale ale crinului de apă, curgând în taină printre stâncile înalte şi păduroase ale Orheiului? Cine cunoaşte tainiţele şi ascunzătorile săpate în stânci, unde se adăposteau, pe malurile Nistrului, creştinii moldoveni de jaful şi năvălirile turcilor dela Hotin şi Bender? Dar bisericuţa tainică de lângă Tribujeni, săpată într'o stâncă înaltă pe deasupra apelor visătoare ale Răutului basarabean? In ea se adunau bàjenarii să asculte liturghia sfântă! Dar codrii Bâcului? Dar podgoriile nesfârşite cu viile şi livezile lor? Dar câmpiile strălucitoare şi pământul negru şi mănos, în care poţi săpa şi pe un stânjen, fără ca să dai de lut? Şi comoara aceasta,

nesecata de poezie şi inspiratoare de artă, doarme îngropată în nepăsarea românului...“

Nistrul se bucură de atenţiune specială. Să deschidem la capitolul Po doroghi stolbovoi, adică pe drumul cu stâlpi, deci drumul împărătesc sau, cum ar fi la noi, şoseaua naţională:

„De cum ai ieşit din oraş (Soroca), dai de cele două maluri uriaşe între care curge Nistrul nostru cel bătrân. Drumul este săpat din partea noastra cam la jumătatea înălţimii malului. De te uiţi în sus, vezi numai stânci aplecate, gata să te strivească, de s'ar prăbuşi, iar jos se deschide o prăpastie ameţitoare, în fundul căreia cl oteşte râul, hotar de neam: larg şi mareţ, adânc şi verde, curat şi limpede, de poţi număra de sus şi stâncile şi pietricelele care îi îmbraca fundul! Prăpastie ameţitoare şi tu apă atât de adânca şi vijelioasă! De ce nu v'aţi păstrat aceleaşi înălţimi şi aceleaşi adâncuri dela izvor şi până la mare? Poate că Prutul nu v'ar fi luat atunci locul, hotărnicind nu două neamuri, precum o faceţi voi şi astăzi, ci numai două state! Dar nu! Acest zid grozav de apărare, abia ţine în jos până la Bender, lasând din vreme drum larg deschis şi oardelor tatare şi oastelor năvălitoare; curgând Nistrul blajin pâna la mare, între două maluri nisipoase, iar în sus nu dăinueşte zidul nici până dincolo de Hotin! De nu ne-ai putut apăra de vrăjmaşii din partea ta deschisa, o! Nistrule, malurile tale stâncoase au fost stavilă de nepătruns pentru oştile polone, mult mai puternice decât nişte oarde de barbari; şi astăzi stâncile tale lamuresc şi luminează istoria. Şi în adevăr: leşii n'au îndrăznit sa pătrundă în ţară decât prin Pocuţia, iar Hotinul nu l-au stăpânit decât în scurte răstimpuri, prin surprinderi sau tradari! Şi curge, curge, Nistrul Românilor prin acele locuri, întunecat sub soare de stâncile uriaşe, de frunzişurile copacilor, înluminate abia pe alocurea de vreo spărtură de mal. Dar atuncea! Ce sclipire în acea rază de soare căzând pe luciul apei! Pare lumina unui fulger închisă într'un smaragd uriaş! Apoi malul stâng (din partea leşească) dispare deodată. Nistrul liber apare ca de foc, sub razele arzătoare de amiază şi privirea-ţi se întinde pe câmpiile cultivate ale Podoliei“.

Atenţiunea scriitorului se 'ndreaptă mai mult spre ţară şi spre vieaţa de ţară, pe care o duceau boierii pe atunci, — pe la 1850—1880. Ne vorbeşte de drumuri, deşi drumuri erau puţine. Singurele drumuri şoseluite erau acelea care legau oraşele. Am văzut că le zicem „doroghi stolbovoi“, drumuri cu stâlpi. Stâlpii aveau pe ei numărul verstelor. Aceste drumuri erau largi de 12 stânjeni. Incolo, mergeai pe pământ, ori prin mirişti. Aşa li se'ntâmplă eroilor romanului, când plecau dela Cosăuţi la Chişinău, până dedeau în drumul cu stâlpi. In capitolul „O iarnă la Chişinău“ ni se descrie asemenea drum: „Mai cu caii cneazului (eroul romanului), mai cu cai ţărăneşti trecu prin mirişti, prin câmpii îngălbenite şi presărate cu stoguri de fân,

girezi de paie trierate și lanuri de păpușoi pe jumătate culeși până la poșta din Sărățeni". Dar pe marginile lor, tamazlâcuri de vite, cârduri de oi și de dropii. Drumurile treceau prin codri: „Trecură prin Orhei și dădură de codrul cel mare, care-și îmbrăcase veștmânt de toamnă, cu frunze galbene, printre frunze verzi, pregătindu-se a-și îmbrăca haina de iarnă, cu chiciură alba pe crengi și cu toate frunzele la pământ".

Pe asemenea drumuri trebuiau căruțe și carete bune. Și fiindcă erau lungi și pline de praf, apoi trebuiau și cupeuri, cum zicem noi, dar basarabenii le ziceau trăsuri cu sticle. Toți boierii aveau asemenea trăsuri, fiindca regulat se mutau vara dela oraș la țară și iarna dela țară la oraș. Dacă trebuiau sa umble și mai mult, de pildă până la Chiev, Moscova ori Petersburg, cum s'a întâmplat cu tatăl lui Moruzi, apoi atunci se slujeau de o careta specială, zisă în glumă „dormeză", a cărei descriere o gasim în capitolul „Prin stepe" și merită s'o urmărim:

„La vreme rea, nici n'ar fi avut ce trage la dânsa șase bouleni voinici, fie noroiul și peste butucul roatei; dar, la vreme bună, mergea și cu opt cai de cei voinici, din poștele împărătești bine înțeles, căci cu de-ai noștri nici cu zece! Dar adevărat că era trăsură de drum. Sus, cât ținea podul caretei, erau două rânduri de valize mari și late, facute din piele de vacă; și în fiecare puteai să așterni albituri, așternuturi și haine fără să le îndoiești, oricât de lungi ar fi fost. Cu rânduiala asta, cu cât le-ai fi tixit mai tare, cu atât ieșeau mai neboțite și mai bine călcate. Dinapoi, o coada, cât un faieton cu poclet, pentru ca și slugile să fie adăpostite de frig și de ploaie. Sub scaunul din coadă era pivnița cu cadre de sârmă pentru 24 de sticle: tot acolo era și camera pentru rezervele de mâncăruri, cuprinsă într'o ladă de tinichea, ca să le ferească de praf și de căldură. Inăuntru, pe laturea dreaptă, ascunsă în capitonajul îmbrăcămintei. biblioteca, iar din partea opusă, în același loc spițeria. De trăgeai de doi nasturi de sidef, așezați chiar sub geamurile din față, ieșea de sub partea de sus a caprei vizitiului o masă pusă, cu farfurii, tacâmuri, pahare, încadrate ca la vapoare, și cu două tingiri ermetic închise pentru bucate. Scaunul pe care ședeai era prevăzut cu două rânduri de perine. De-ți venea somn, împingeai masa la loc și trăgeai de alți doi nasturi, așezați ceva mai jos decât cei dintâi și-ți venea o parte din peretele de dinainte să se așeze până la scaun, deschizând o gaură adâncă cât ținea capra trăsurii, care și ea era făcută destul de lungă, anume ca să poată încăpea într'însa picioarele omului celui mai lung. Atunci nu-ți mai rămânea decât să așezi perinele de sus la nivelul celor de dedesupt, ți se făcea așternutul ca acasa și puteai dormi și desbrăcat, dacă aveai poftă. Totul era așa de bine prevăzut, că, de ridicai cele două rânduri de perine, se deschidea un scaun și un... (cum să zic mai cu perdea?), un *tout à l'égout* sau, mai exact, *tout à la doroghi stolbovoi!* Dar nu erau numai acestea huzururile ce le găseai în această minunată caretă! Iluminatul era înfățișat cam astfel: în trăsură, două

reflectoare cu lumânări, ca să te poţi distra noaptea citind pe Paul de Kock, atunci la moda, dar numai când hopurile întâmpinate pe drum îţi dau pas la această petrecere; iar afară pe lângă cele două felinare obişnuite la orice trasura, un altul sus de tot, deasupra capului vizitiului, cu un cogeamite reflector, în care ar fi ars şi două lumânări deodată, dacă iamşeicii (vizitiii), nedeprinşi încă cu lumina, nu le-ar fi stins, precum şi pe cele din felinarele de pe laturi, preferând încă întunericul. Nici soneria nu era neglijată: înauntru, un găetan de matase verde cu canaf trecea prin o găurice mică tocmai la coada. Ienacache îşi lega de încheietura mânii capatul de afară, aşa că, de tragea beizadea de canef, îşi trezea camardinerul, oricât de adanc ar fi dormit".

Boierul care călătorea atât de confortabil înţelegem că era chiar părintele autorului. Ne mai este prezentat ca foarte iubitor de ţărani. Aflăm din capitolul „Conaşul Titi" al romanului ca, venind odată holera în sat, atât boierul, cât şi cucoana au dat singuri sătenilor toate ajutoarele şi, când n'au mai avut ce face, boierul s'a repezit la Soroca şi a adus doctori, felceri, doctorii, ba şi pe administratorul de plasă şi dorobanţi şi au izbutit în două săptămâni sa stingă molima. Boierii rezistau rusificării, cel mult dacă unii se prezentau ca ruşi la oraş, dar la ţară deveneau moldoveni neaoşi. Aşa ni se prezinta vestitul Andronache Donici în capitolul „O iarnă la Chişinau", în casele lui din capitala Basarabiei. Tot acolo întâlnim şi descrierea caselor părinteşti dela ţară ale scriitorului.

Casele boiereşti la oraş erau încăpătoare, dar nu arătoase. Explicaţia ne-o dă D. C. Moruzi în Ruşii şi Românii, capitolul despre boierime, spunând că boierii nu-şi clădeau singuri casele, ci le cumpărau gata dela arhitecţi polonezi ori ruşi, care le construiau pentru speculă. Ni se vorbeşte şi de două palate, în acelaş capitol: un palat al lui Iorgu Balş şi altul al lui Iordachi Catargiu. In cel din urmă au locuit la 1877 Ţarul Alexandru al II-lea şi marele duce Nicolae Nicolaevici.

Moşiile boiereşti erau de mii de fălci. Moşia Bujor a lui Ion Cheşcu, tatăl reginei Natalia a Serbiei, avea aproape 3000 de falci. Intreagă slujea numai pentru creşterea vitelor, nu se ara. Moşierul avea altele în acest scop, fiecare cu lanuri de 1—2000 de fălci; iar aceste lanuri nu se lucrau pentru vânzare, ci numai pentru hrana sătenilor care lucrau pe ele, de asemenea pentru hrana argaţilor de pe moşie şi pentru hrana cailor (ovăz şi orz). Moşierul se mulţumea numai cu venitul ce-l avea din vânzarea vitelor. Şi chiar aşa, lanurile, care se lucrau, se arau

doar odată la trei ani, atât de bogat era pământul. Cât privește ce 'nsemna creșterea vitelor, scriitorul ne-o arată cu mult humor astfel: „de crescut creșteau ele, bietele dobitoace, cum puteau: sub ochiul lui Dumnezeu, sub ciomagul ciobanului, măciuca boarului, harapnicul herghelegiului și dinții ascuțiti ai lupului“, — toate acestea în capitolul: In casă nouă din roman.

Țăranii basarabeni ies în evidență la fiecare pas din romanul scriitorului, iar în Rușii și Românii se bucură de un capitol special. Portul lor și al femeilor ne e descris în capitolul „La țara“, cu prilejul slujbei religioase din ziua Sf. Constantin:

„Biserica era românească și prin înfațișarea ei, dar și prin sufletul ei, tixită, cum era, numai de moldoveni, dela preoți și până la cea de pe urmă babă, ducâd în brațe vreun strănepot care sbiera ori dormia în fașe: bătrânii în antereu de cutnie vărgată albastru și roș (culorile Moldovei), barbații în mintene de aceeași materie, flăcaii în ilice albastre, cusute cu gaietane negre și înflorite cu câte o bentulița de postav roșu, ceva mai jos decât gulerul; fete în ca rințe și pestelci cu cozile aduse pe cap în chip de cununa, împestrițate cu busuioc și craițe. cu gâtul plin de mărgele; neveste îmbrobodite în tulpane sau marame fru noase, purtând salbe la gât; babe în catrințe și ștergare“

Pe țarani îi mai întâlnim și în iarmarocul de Sf. Dumitru dela Chișinău (în capitolul „O iarnă“), vânzând produse de ale lor: oale negre de lut, străchini, cane vopsite pe jumătate cu verde, chiupuri, cofe, fedeleșe și poloboace.

Satul basarabean ne este și el descris:

„In colo satul cu căsuțele lui învelite în stuf, cu prispă de lut, cu tindă, vatră și cele doua odăi în dreapta și în stânga tindei; apoi curtea imprejmuită cu gard de nuiele, coșarul pentru porumb, șopron pentru care; în dosul casei, grădină și livadă cu pomi roditori. Toate aceste în condițiuni mai bune sau mai rele, mai mici sau mai mari, după puterea omului. La preot, dascali și câțiva fruntași găsiți și case acoperite cu șindrilă, cu stâlpi de lemn pe întreaga fațadă, cum am găsit și în Teleorman. Nimic n'arata ca ești în Rusia și te-ai crede de-a binele în fundul Moldovei“, — scrie el în capitolul despre Basarabia din „Rușii și Românii“.

Facem cunoștință și cu orașele Chișinău, Bălți, Orhei și Soroca. Scriitorul ni le prezintă și în Rușii și Românii și în Pribegi în țară răpită. Probabil că n'a cunoscut altele. Cele patru orașe se găsesc tocmai pe drumul dintre Chișinău și moșiile din județul Soroca ale familiei scriitorului. Chișinăul l-a mai văzut și după 1879, dată la care a părăsit Basarabia. Ne spune chiar el în capitolul despre boierime din Rușii și Românii: „Deși eram copil, pot spune că cunosc Chișinăul dela 1854 și până astăzi (1905).

Fără a fi locuit acolo stabil, nu a trecut niciodată mai mult de patru sau cinci ani, fără ca să-l revăd". Apoi aminteşte de strazile lui largi şi drepte dela gară până în centru, de casele mari, dar posomorîte, de curţile mari, dar înconjurate cu ziduri şi mereu cu porţile închise, de culoarea lor cenuşie sau albastră, de cazărmi, edificii publice, hoteluri, de seminar, de sobor (catedrala) şi de vasta lui grădină, de palatul guvernatorului, de statuia ţarului zis liberator, de şepcile ruseşti care umpleau strazile. Chişinăul e format din oraşul vechiu şi oraşul nou. El afirma ca la plecarea lui din Basarabia existau amândouă părţile:

„Pot afirma cu siguranţa ca oraşul nou, dela Zalotaia şi până la Malina, exista deja întreg, ba că avea chiar aspectul de astazi (1905). Afară de statuia ţarului liberator, afara de vreo câteva cladiri monumentale, ce există astazi pe piaţa poliţiei, afară de palatul justiţiei şi noua închisoare, restul exista deja. Aceeaşi clădire a poliţiei, cu şoproanele pentru pompe lăsate deschise în bătaia vântului şi cu foişorul de foc deasupra, soborul, bulevardul, seminarul, episcopia, palatul gubernatorului, grădina publică şi toate cartierele ce înconjoară aveau absolut aceeaş înfăţişare ca şi astăzi. Afară numai ca oraşul nefiind pavat, roţile trasurilor se îngropau pâna în butuc într'un strat adânc de nisip..."

Oraşul vechiu:

„Dela biserica Sf. Ilie, ce o zăreşti pe o culme, când soseşti cu trenul, daca tragi o linie dreapta până la orfelinatul lui Iorgu Balş, această linie va trece negreşit prin aşa zisă Zolotaia Uliţa (strada de aur), care trebue să fi fost extrema limita a vechiului oraş. In adevăr, din Zolotaia uliţa şi până în apa Bâcului, nu dai decât de aceleaşi străzi strâmte şi întortochiate, de aceleaşi prăvălii cu stâlpi de piatră şi obloane de fier, aceleaşi brutării, măcelării, cojocarii, cu taraba în afara, *a la turca*, aceleaşi case şindrilite, cu ceardacuri şi ograzi mari aruncate la întâmplare, spre mai marea întortochiere a străzilor. Dela Zolotaia în sus până la cimitirul Malinei de-o-parte şi închisoarea noua de alta, acolo unde astazi s'a ridicat Chişinăul, care îl cunoşti şi te-a înspaimântat atâta prin rusificarea lui, se întindea de sigur aşa numita vatra oraşului, ţelină pe care paşteau vitele târgoveţilor dinainte de 1812".

In oraşul nou nu vedeai moldoveni. Prin mulţime se pierdea doar leliţa Catrina. „Cu o caţaveică peste o fustă de stamba cu trei benţi de catifea şi cu bariş sau testemel pe cap vinde vreo gaina ofticoasă sau vreo şase ouă", zice scriitorul în capitolul consacrat special Basarabiei; dar tot de acolo aflăm că Chişinaul vechiu era plin de moldoveni.

Despre oraşele Bălţi şi Orhei vorbeşte mai puţin, dar în acelaşi fel ca în romanul Pribegi, cum vom arăta. Să scoatem întâi în evidenţa cum ni se înfăţişează aici Chişinăul. Ni-l arată odata

iarna și alta data toamna. Pe timp de iarna a sosit să se stabileasca la Chișinău familia Mavrocosta, eroii romanului. Au trecut apa Bâcului dela marginea orașului spre Sculeni. Au dat apoi de gospodarii țărănești, mai mari, ori mai mici, împrejmuite cu garduri de nuiele, peste care se aruncau câinii. Ulițele nu erau pavate, ci numai șoseluite cu un strat de piatra prea mic. Acesta se amesteca cu pământul, se mânca din cauza ploilor și a căruțelor, așa că ulițele ajungeau mult mai jos decât casele. Doar preoții aveau case mai bune. Case mai mari aveau boierii. Adesea numele străzilor se dedeau dupa numele acestor boieri. Intâlneai, de pildă, ulița lui Baloș, a lui Donici, a lui Pruncu, a lui Cațichi, a lui Ciuflea, rusificate mai târziu sub nume de Baloskaia Doncievskaia, Prunkulskaia, Kațikskaia, etc. Alte ulițe se numeau după biserici: Sf. Haralambie, Buna-Vestire, Sf. Ilie, Sf. Gheorghe. Altele dupa meseriași: ulița casapiilor, a cojocarilor, a morarilor. Altele dupa neamuri: ulița armenească, ulița grecească, turcească etc. Și acestea mai târziu și-au rusificat numele. In mahalaua negustorească întâlneai dughene cu fața sub acoperișuri, sprijinite pe stâlpi, groși, formând galerii, iar la uși și la ferestre cu obloane de fier. Pe câte o tarabă ședea grecește vreun negustor bătrân, cu antereu și giubea, șapcă cu cozoroc și ochelari pe nas. Ulițele erau strâmbe și strâmte, — capitolul „Sosirea pribegilor" din roman. In alt capitol „O iarna la Chișinău", la începutul său, ne arată Chișinăul toamna plin de semințe de floarea soarelui și de coji de harbuji (pepeni verzi) și cu atmosfera mirosind toată de acest fruct placut. Semințele le vindeau lipovencele. Lipovenii vindeau cvas și înghețată; iar alți negustori, covrigi. In capitolul „Po doroghi stolbovoi" întâlnim descrierea Orheiului, a Balților și a Sorocei. Prin centrul orașului trecea șoseaua. Pe amândouă laturile ei erau numai dughene ovreiești iar pe ulițele din dreapta și din stânga dedeai de gospodării țărănești, preoțești, ori boierești, ca la Chișinău. Ici-colo, câte o biserică veche. La Balți, scriitorul insistă asupra caselor familiei Catargiu, mai vechi decât orașul, și ni le descrie amănunțit. In mijlocul orașului era o piață largă, din care se desfăceau ulițele mai mici ale mahalalelor. Aici steteau Moldovenii. Despre Soroca ne vorbește mai puțin, dar mai entuziast. „Nu cred să fie orășel basarabean, așezat pe un loc mai încântator și mai poetic ca bătrâna noastră Soroca, nici drum mai fru-

mos, ca acel săpat de turci prin stâncile prăpăstioase de pe malul Nistrului şi care duce dela Soroca la Cosăuţi".

In capitolul despre boierime din Ruşii şi Românii, scriitorul citează în ordine alfabetică vreo câteva familii pe care le-a cunoscut în copilărie şi tinereţe la Chişinău: Andrieş, Balş, Bodescu, Banuoş,. Buznea, Cantacuzino, Catargiu, Catacazi, Crupenski, Cazimir, Cuşu, Ciolac, Cristea, Calmutzki, Cruşoveanu, Cuţilă, Caso, Cafengi, Dabija, Dicescu, Donici, Frunzetea, Gafenco, Glafcea, Gusti, Hâjdău, Harting, Keşku, Kiriak, Leonard, Leonardin, Lazo, Mazaraki, Melega, Moraru, Nacu, Roseti, Ru u, Rali (Arbore), Râşcanu, Scrivanu, Sinescu, Teodosiu, Tomuleţ, Ureche, Zota, etc.

Romanul este ilustrat numai cu figuri şi vederi basarabene, ceea ce-i măreşte considerabil coloritul local. Vedem astfel pe beizadea Alecu şi soţia sa domniţa Ruxandra ducându-se la locuinţa lor din Chişinău, apar bulevardul din Chişinău, o troică ruseasca, Răutul basarabean, străvechia noastră Soroca, casa lui moş Sandu, razeş basarabean, Intre Ungheni şi Ţutora, moş Sandu cu fiu-său.

Amândouă scrierile lui D. C. Moruzi, în care am gasit vorbindu-se despre Basarabia, au caracter de propagandă: la una vadit, la a doua mai acoperit. Prima, Ruşii şi Românii, a fost scrisă în timpul revoluţiei din 1905—1906 în Rusia, după războiul ruso-japonez. Nu se desemnase caracterul revoluţiei. Se putea aştepta şi desmembrarea imperiului ţarist. Moruzi s'a gândit îndată la Basarabia şi a scris o carte, ca să pregătească spiritul public de dincoace de Prut în vederea evenimentelor. In capitolul Basarabia din Ruşii şi Românii ajunge să afirme că românii de dincoace de Prut ştiu mai mult despre vieaţa şi obiceiurile Burilor şi Japonezilor, decât despre ale românilor basarabeni. Şi că dintre românii din afara hotarelor ţării se interesau mai mult de cei din Carpaţi şi din Pind, decât de cei de peste Prut. Şi i se părea ciudat când se gândea că acei români niciodată nu făcuseră parte din ţară, din punct de vedere politic, pe când Basarabia fusese parte integrantă din Moldova. Mai releva şi prejudecăţile Basarabenilor faţă de fraţii lor de dincoace de Prut. Românii n'ar fi tocmai acelaşi popor cu moldovenii şi că moldovenii şi-au lepădat numele când s'au *unit* cu *muntenii* în 1859. Că Românii au domn şi mai

târziu rege papistaș și că de aceea bisericile sunt pustii. Că societatea românească nu este tocmai morală, fiindca îngadue și practică prea mult divorțurile și că limba chiar de dincoace de Prut nu este atât de curată ca cea moldoveneasca. Ca sa lupte contra unor astfel de idei greșite și de stări de lucruri primejdioase a scris cartea.

Caracterul ei de propagandă nu ne suprinde. Ne surprinde acest caracter la Pribegi în țară răpită, scriere intitulată „roman social". Imprejurările i-au impus însă și ei caracterul propagandistic, fiindcă a apărut în anul 1912, când se 'mplineau 100 de ani dela răpirea Basarabiei, și a fost, desigur, scrisa în vederea acestei date. Nu numai împrejurarile, dar si scopul urmărit de autor, care a fost tot de propagandă.

După ce sfârșește romanul, autorul își pune această întrebare neașteptată și nepotrivită într'o operă literară:

„Bine, dar cu Basarabia noastră cum rămâne? Că dor nu de dragul principesei Olga am scris această carte? Să se fi pierdut și ea în neam rusesc, ca nepoții lui beizadea Alecu?" Olga este personajul cel mai antipatic al romanului. E drept că de dragul ei n'ar fi scris romanul, dar de dragul celorlalte da, deși n'o spune. Celelalte personaje sunt foarte simpatice nu numai noua, dar și autorului: erau doar părinții săi, fratele sau vitreg și mai ales viitoarea lui soție. Deși n'o spune, totuși se vede că a ținut ca toată povestea vieții lor să fie scrisă nu pentru ea însași, ci ca o exemplificare a problemei politice a Basarabiei. Indată după întrebarea de mai sus urmeaza șapte pagini cu caracter politic, unde reia pe scurt ideile din Rușii și Românii.

Ce urmărea cu propaganda lui?

1. Să trezească dincoace de Prut interes peentru Basarabia;
2. Să pregătească unirea Basarabiei cu România.

Ne spune în capitolul consacrat special Basarabiei în Rușii și Românii: „Suntem datori a ieși din nepăsătoarea noastra nesimțire, a lăsa la o parte orice considerațiune de prudență exagerată, soră cu nemernicia, și a studia neamul nostru de peste Prut", iar capitolul „Un ultim cuvânt" îl încheie patetic: „Treceți dar cu mine Prutul, iubiți cititori, și vă veți încredința, cât e de mănos, de mândru și de scump inimilor românești acest parmac rupt din trupul țării noastre, acest ținut frumos, ce se numește Basarabia, unde fiecare oraș, fiecare sat, fiecare

piatră, pot zice, e o amintire sfântă a trecutului nostru falnic şi unde au ştiut să dăinuiască împotriva tuturor asupritorilor, a tuturor prigonirilor şi uneltirilor aproape două milioane dintre fraţii noştri cei mai apropiaţi".

Aţi observat recomandarea de mai sus ca românii de dincoace de Prut să lase orice prudenţă exagerată, când era vorba de interesul ce-l datorau Basarabenilor. Făcea aluzie, fireşte, la greutăţile ce s'ar fi ivit, în asemenea caz, pentru statul român, care nu numai că n'ar fi putut îngădui manifestări prea vădite pentru Basarabia, dar se vede nevoit să trimită la Chişinău delegaţie specială să salute pe ţar, în anul când acolo se sarbătorea tocmai răpirea Basarabiei. Dar prudenţa aceasta o 'ntâlnim şi la el, fiindcă niciodată nu precizează că doreşte sau cá luptă pentru unirea Basarabiei cu România, deşi, într'adevar, în mod ocolit o exprimă. O exprimă de două ori în prefaţa cărţii Ruşii şi Românii şi odată ca încheiere a întregei cărţi. Nu uitaţi că scria în timpul revoluţiei ruseşti din 1905—1906: „Văzând mai cu seamă cum se desfăşoară cu o logica de neînlăturat şi cum se apropie tot mai mult idealul ce l-am fost visat încă din tinereţele mele". Celălalt pasaj: „Aceia însă, care vor fi purtat în suflet un dor atât de sfânt şi de înalt, încât ei singuri nu mai puteau crede în îndeplinirea lui şi au văzut deodată stăvilarele cele mai puternice prăbuşindu-se într'un potop de sânge şi de flăcări, iar dorul lor din tinereţe reivindu-se falnic, deşi încă depărtat, mă vor pricepe....".

Celălalt pasaj care încheie cartea să fie şi încheierea comunicării noastre:

„Ora sfântă se apropie! Auziţi clopotele Kremlinului sunând a jale sfârşitul a zece veacuri de sclavie ţarista! La muncă spornică şi roditoare, istorici, poeţi, literaţi, pictori şi artişti, ai ţarii. Reînviaţi geniul Basarabiei! Aprindeţi-va faclele, ca să luminaţi trecutul, arătând celora din întuneric calea falnica a viitorului! Grăbiţi-vă, nu pierdeţi timpul, căci în curând poate se vor împlini versurile bătrânului Conachi: Când norocul îşi schimba pasul, n'aduc anii ce-aduce ceasul!"

POETUL VLADIMIR MAIAKOVSKI

de **Elena Eftimiu.**

In primăvara anului 1928, pe când îmi făceam studiile la Praga, mă plimbam într'o zi cu nişte colegi cehi şi ruşi emigraţi pe una din străzile principale ale Pragăi. La un moment dat scriitorul caucazian Cheidze ne spune tare: „ iată-l! " Era Vladimir Maiakowski — marele poet rus — invitat să ţie o conferinţă la Praga. Se întorcea în Rusia după o lungă călătorie în America şi Franţa. Era oprit în faţa unei vitrine cu cărţi străine a librăriei Topici, de pe Narodni Trida. Uu bărbat înalt, de aproape doi metri, cu capul mare şi părul creţ tuns mărunt, cu umerii puternici — simplu şi mare ca Rusia.

Cheidze ni l-a prezentat. Ne-a poftit apoi pe toţi să luăm o ceaşcă cu ceai la cafeneaua Artiştilor. Tot timpul a vorbit Maiakowski. Ne-a povestit impresiile culese din călătoriile sale. Era îndrăgostit de Crimeia. Ne-a citit, în manuscris, versuri din volumul ce-l pregătea „ Cristale de Boemia ". Despre România ştia că are o muzică populară nostalgică şi auzise că poporul român are multe afinităţi cu cel rus. Ne-a invitat pentru a doua zi la conferinţa lui, în sala Teatrului Vinilrady.

La conferinţă a vorbit despre iubirea intre oameni şi libertatea gândirii. Bine înţeles a adus şi elogiul comunismului. Prea mare lucru însă n'am înţeles. Ceia ce nu pot uita însă, este succesul pe pe care l-a avut. Nu cred ca un alt orator să fi cunoscut atâtea aplauze şi ovaţii ca Maiakowski. In aer se aruncau pălării, mâinile se agitau; sala părea hipnotizată. In timp ce vorbea, umbla de colo până colo cu mâinile în buzunar; avea o voce puternica, distinsă şi un timbru plăcut, o dicţiune clară, o limbă simplă şi expresivă, figuri scenice.

După doi ani, în primăvara lui 1930, s'a răspândit vestea cá poetul Vladimir Maiakowski s'a sinucis.

Anul acesta împlinindu-se 10 ani dela moartea lui, Ruşii l-au sărbătorit proclamându-l cel mai mare poet al Revoluţiei lor şi al

secolului. Este poetul care a avut o influență desăvârșită asupra culturii poporului rus. Este novatorul și avantgardistul care a deschis o epocă nouă în literatura rusă, mai ales în poezie, în care a adus o formă și un cuprins nou. Este gânditorul care s'a legat pentru totdeauna cu inima și cuvântul de epoca în care a trăit și de clasa din care făcea parte — cea proletară. A căutat să trezească în oameni dorința pentru o vieață nouă și lupta care trebue dusă pentru cucerirea acestei vieți. El știe ce este bine și ce este rău. Cunoaște și înțelege cauzele răului în vieață. Poetul Maiakowski trăia cu bucuriile și durerile poporului său, îi înțelegea sentimentele și gândurile, îi cânta eroismul și virtuțile. A fost, ca și Dostoiewski, alături de oamenii săraci, amărîți nenorociți, asupriți și nedreptățiți. Era cuprins pentru aceștia de un sentiment de milă profundă.

Maiakowski s'a născut în Bagdad în Julie 1893 într'o încapere a închisoarei imperiale dela periferia orașului. Părinții lui erau învățători. Deși copil, l-a înfluiențat mult revoluția din 1905. In anii 1906 familia lui s'a mutat la Moscova. Cu tovarășii dela școală lua parte la demonstrațiile politice și la meetinguri. Pentru agitații politice a fost închis de câteva ori. La închisoare citea pe clasici ruși și pe poeții contemporani. Liber, citea pe Marks, pe Engel pe Hegel, și pe Lenin.

In anul 1911 și-a început activitatea poetică în același an cu Wittman și Verlaine.

Atunci vechiul imperiu trăia o criză grea internă. Literatura în acele momente trecea și ea printr'o perioadă bonlavă și căuta un adăpost spre a scăpa de mizeria morală și materiala, de frica și nesiguranța zilei de mâine. Lumea de atunci, cuprinsă de panică și într'o predispoziție sufletească penibilă este reflectată în opera scriitorilor Artibașev, Leonid Andreev, Ciricov, Bunin, Kuprin și *alții*. La începutul secolului 20, a apărut Maxim Gorki care a simțit catastrofa ce va veni și a redat-o în opera sa „Vestitorul de furtună". Această operă a lui Gorki. care a apărut ca o reacție a pesimismului și a lașității, pentru a aduce apoi speranța zilei de mâine, a influențat adânc pe Maiakowski.

Maiakowski a început să scrie în revistele futuriste cari apareau la Moscova. In 1913 pe scena teatrului „Luna Park" din Petersburg s'a jucat prima piesă a sa: „Tragediea lui Vladimir Maiakowski" regizată și jucată de el. In această tragedie se descoperă pe sine, și rostul vieții sale. La premieră a fost și Maxim Gorki care

și-a dat seama ce talent are în fața sa. In anul revoluției din Octombrie 1917 a scris piesa *Misteria Buff* — e expresia eroică, satirică și epică a epocei. E dedicata tuturor popoarelor care lupta pentru libertate. In 1918 a început să scrie scenarii de filme în cari juca singur rolurile principale. In 1921 a scris poema 150 de milioane în care descrie conflictul statelor unite cu Rusia, transformă aceste țari în oameni care luptă pentru binele omenirii și cer ca lumea sa devină mai bună. In acest an 1921, s'a deschis la Petrograd casa artistica a fraților Serapion — niște negustori foarte bogați, care și-au pus palatul lor la dispoziția scriitorilor și artiștilor ruși. Aici își citeau versuriie simbolistul Blok, Gunilev și alții. Maiakowki și-a citit aici poema sa „1915" dedicata celor ce îndură foamea și frigul. In poemă slăvește pe omul superior, acela care suportă cu umilință asuprirea pentru ca apoi să se ridice deasupra celorlalți. Ca și Nietzche are mult dispreț pentru burghezii pedanți și pentru mediocritate.

In 1923 Maiakowski a scris câteva poeme între care menționam „Pro eto" (Pentru aceasta). Vladimir Ilici Lenin și „Horașo" (Foarte bine), poemă plină de dragoste pentru familia socialista, mândria pentru succesul ei, încrederea într'o înflorire mare și nemai văzută. In Horașo slăvește pământul Rusiei și al marilor ruși.

In 1928 a scris eseul „Dați cronici", căci cronica este hrana zilnică fără de care nu se poate trăi. Prin cronică se arată vieața așa cum este.

In 1929 a scris teatru. Dreptatea comsomola, Inchisoarea și Baia, și „Moscova arde". Eroul comediei feerice „Inchisoarea", Prisapchin visează o vieață liniștită și confortabilă, așa cum și-o închipuie el. Nu vrea să trăiască într'un mediu artistic și savant unde se insultă oameni sau se frământă idei, idei care pot aduce schimbări fundamentale în legile vieții omenești. Acești savanți cheama martori pentru susținerea ideilor lor pe aceiași oameni pașnici ca și el, cărora le vorbesc și le impun părerea lor. Ultima sa lucrare scrisă în anul morții este „Vo ves golos" (Din tot glasul). „Sinuciderea" o tragi-comedie neterminată și „Omul materie". Teatrul lui Maiakowski este agitație, emoție, pasiune și aureola vieții care va veni. Teatrul lui era o tribună de pe care se răspândea satira și conflictele epocei, realitatea pe care trebue să se ridice și să se organizeze masa de milioane de oameni. Teatrul lui este fără eroi. Eoii sunt poporul care luptă pentru o ideie. Spațiu și timp nu este. El trăia evenimentele și apoi le prezenta completându-le

pe scenă, care trebuia să servească massele. La piesele lui, teatrul se schimba în meeting. Cunoştea fineţele artei scenice, a lucrat multă vreme cu Meyerhold. Sub influienţa lui au crescut dramaturgii şi scriitorii Tretiakov, Vişnewski, Bezuienski, Pogodin, Glebov, Selvinski şi alţii.

Prin anul 1921 Vladimir Maiakowski a început sa scrie poezii cari au atras atenţia lui Lenin. In prima sa poezie „Eu" (Ia) este redat programul planului său. „O grămadă de iubire am pentru planurile noastre pe care le vom răspândi ca fumul, cu paşi giganţi. Grămadă de iubire şi de ură am în suflet. Dar cu dragostea mea aş vrea să salvez întreaga lume". Cu aceste cuvinte îşi începe cariera poetică. Pentru Maiakowski, poezia trebue să alimenteze ideile înalte şi să dea o nuanţă de romantism vieţii. Ea trebue sa se întoarca la vieaţa şi să prinda tot ce este actual. Să nu cunoasca margini. Să treacă peste frontieră ca un vârtej revoluţionar, să cheme—a luptă. Să fie un izvor nesecat de munca şi în acelaş timp un templu al odihnei spirituale. Poezia este o munca grea, este ceva complicat, cu mult mai greu de pătruns de cum se crede, trebue sa fie curata, iese din suflet spre a brava eternitatea.

In poezia lui Majakowski predomina naţionalismul. Cele mai frumoase versuri le-a scris pentru noua ordine a lumii, pentru omul nou şi pentru vieaţa care va sa vie. Slăveşte vieaţa şi realitatea pământeasca. Era un vizionar care a prevăzut destramarea vechei aşezări sociale, capitalismul fara sens, salbatec şi neomenos care patrunsese în politica, morală, vieaţă şi arta, ca o ratacire, ca o plaga. Maiakowski a scris „Versuri despre paşaportul soviet", „Marusii s'a otrăvit", „Negru şi alb". In toate versurile sale este futurist şi are încredere în tezaurul sufletesc al oamenilor liberi, în luptatori şi creatori In fiecare poezie a sa punea câte o „bomba' şi un „steag", cum spunea el. In versuri patetice a cântat revoluţia şi a susţinut-o, iar în satira a satirizat pe duşmanii revolutiei. In *Levii Mars*, Marşul stâng.

Deşi era cunoscut ca un poet agitator, el era un liric adânc si original, cum este în „Poema primaverii". Versurile lui traiesc şi respiră cu pasiune şi dragoste pentru om. Un mare umanist şi prieten al fericirei. Fericirea pamântească în concepţia lui se cuprindea în lupta pentru socialism. Poporul rus, destinul si vieaţa lui era un izvor nesecat de inspiraţie pentru el. A ştiut sa pătrunda tainele adânci ale ştiinţei, să unească lirica adânca cu proza aspra, arta oratorică cu cea gazetarească, sarcasmul cu zâmbetul, amarul

cu optimismul plin de vieață. Niciodată n'a voit și n'a putut coborî ideia revoluției în care vedea viitorul omenesc. Nu voia să se despartă de pământ, de realitate, de stil. Disorețuia burghezimea falsă și pe cei care căutau frumosul în ireal, în exotic, în cuvintele pompoase. Sentimentul realității i-a dat posibilitatea să privească întreaga lume și să descopere încantările ei. A cântat mândria omului și credința în puterea lui: „nimic nu este mai puternic decât omul". Ii plăcea să stea de vorbă cu mulțimile nu cu individul. Le vorbea despre pământ, putere, vieață, muncă și sănătate, căci mulțimea nu înțelege mistica simbolică și nici n'o interesează.

Odată cu revoluția din Octombrie, poezia lui Maiakowski se transformă în luptă socială. Laudă avioanele, cântă fabricele, a scos poezia din salon în stradă. La Moscova își declamă versurile pe estrade, în aer liber, ca să fie ascultat de mulțime, căci tipografiile erau ocupate cu tipărirea manifestelor revoluționare. Multe din idealurile savante bolșevice au devenit pasiunile sale. Odată cu distrugerea capitalismului Maiakowski a frânt vechile forme ale poeziei, dând nu numai o poezie nouă dar și un nou tip de poet Cu el începe să se discute problema unui nou „Eu" — poetul individual. Pentru el tipul poetului ideal este Lenin.

Maiakowski era un adept al teorici „arta pentru artă". A dus o luptă aprigă simbolismului. Impreuna cu Chlebnicov au pus în practică teoria futuristă care vrea să dea o nouă formulă subiectului, frazei și cuvintelor. Lui Maiakowski îi plac diminutivele și stilul telegrafic Poeziile sunt scrise la persoana II singulară sau plurală. Versul lui are o metrică severă, seamănă cu stilul oratoric Limba e un fel de dialog. Pune cuvinte în gura eroilor din poezii, în replicele dramatice de un adevărat dinamism. Comparațiile lui sunt originale. Iată câteva exemple: *mă simt singuratiec ca și privirea care piere a orbului. Muzicantul nu-și poate desprinde mâinile sale din dinții albi ai clapelor furioase.* Își mărginește opera la viziuni concrete. El vede totul marit. Transformă ideile abstracte în tablouri concrete cu care se îmbracă subiectele și doctrinele ființei omenești. Nu-i plac umbrele. Il atrage tot ce este chip, culoare, parfum, gust. Pentru el nu exista eri sau mâine, ci numai astăzi.

Maiakowski s'a gândit și la copii, cărora le-a consacrat versuri ca: „Stihideteam". Era sigur că prin aceste poezii copiii vor învăța să traiască, sa simtă, să gândească și să activeze. In poeziile „Cum

să fii“, „Calul de foc“, „In jurul lumii“ și în multe alte poezii, vrea să insufle copiilor câteva concepții despre lume, vrea să le arate câtă muncă se depune peatru facerea unei jucării, să cunoasca geografia. Copiii trebue să știe că unii oameni sunt săraci, iar alții bogați. Desleagă multe probleme pedagogice. In poveștile, cântecele sau anecdotele cu haz este multă morală; în toate scrierile sale pentru copii este tot atât de serios, de cinstit și de îndrăsmeț, ca și în celelalte. Maiakowski totuși nu uită pentru cine scrie.

Maiakowski iubea Ucraina cu oamenii ei frumoși, cu satele înflorite și orașele deschise. Tot ce scria era trăit de el și adânc cugetat. A scris despre femeile ce-și pierd tinerețea prin restaurante noaptea, despre indienii flămânzi, exterminați de exploatația capitalistă. Despre fata americana care înoată în dolari și care își caută tovaraș de vieață nu un suflet de om ci unul tot atât de bogat ca și ea. Poetul cere ca lumea toată să muncească. Mulți din eroii sai sunt mândri, nemulțumiți, nu recunosc nici o autoritate, neagă burghezia, arta „ipocrită și vieața mocirloasă“. Pentru el nu există cei de „sus“ sau cei de „jos“. Toți oamenii sunt egali. Se simte în opera lui un moralism patetic, ironic, supărăcios. De multe ori nu se împacă nici cu sine. In toate creațiile lui slavește nașterea noului om, care să se ridice deasupra legilor naturii, să se elibereze pe sine și pe cei din jurul său. Omul în sufletul căruia să răsune toată gama pasiunilor omenești și toate conflictele interioare. In loc de milă pentru sine și pentru lacrimile și suferința omenirei, în locul pesimismului nemărginit, la el și-a făcut loc o adâncă credinta în realizarea dreptății sociale. Forța poemelor, a versurilor, a epigramelor și a dramelor lui Maiakowski consistă în faptul că poetul a îndrăsnit să-și pună problemele pe cari și le-au pus marii scriitori geniali ruși, probleme de interes general. Interesele lui personale sunt legate de interesele poporului său. Noua concepție a patriotismului a gasit în el pe noul cântăreț.

La 14 Aprilie 1930 s’a sinucis. Cu un glonț în inima a pus capát vieții sale și dragostei nefericite. El care toată viața a luptat pentru o fericire mai mare pe pământ a căzut jertfă burgheziei. „Corabia dragostei s’a izbit de vieață“ au fost ultimele lui cuvinte — scrise o clipă înainte de a muri. A lăsat următoarea scrisoare:
„Pentru că mor să nu învinuiți pe nimeni și rog să nu plângeți prea mult. Știți că nu-mi place acest lucru. Mamă, surori și prieteni,

iertaţi-ma. In afara de aceasta, alta ieşire pentru mine nu este. Lila, iubeşte-mă mereu. Familia mea este Lila Brik, mama, sora, Veronica Vitoldovna Polonska. Rog tovarăşii dela guvern sa le ajute pentru ca vieaţa lor să fie mai suportabilă".

A doua zi a fost expus în faţa publicului. Peste o suta de mii de oameni au trecut în faţa catafalcului. Când a murit mulţi credeau că s'a terminat odată cu el şi acea nelinişte pe care a adus-o cu sine în literatura şi artă, nelinişte pentru viitoarea pace a lumii. Dar s'a văzut că după moarte a rămas aceiaşi nelinişte, acelaş gigant. Versurile lui continuă să legene tineretul. Pe estetica şi tehnica poeziei lui se sprijină poezia rusă de astăzi. Este poetul cel mai inspirat, cel mai delicat şi cel mai omenesc al Rusiei. Ca orice poet naţional, el continuă să trăiască în conştiinţa poporului, îl influenţează, îl educă. A aruncat o punte vie spre urmaşi, în nemurire, căci nu este numai un poet naţional, dar şi universal. Opera lui a apărut în 27 limbi ale Rusiei şi 21 limbi străine. 221 de cărţi într'un tiraj de aproape şapte milioane exemplare.

A murit ca şi Esenin pe care l-a influenţat. El este însa mai uman, mai pământesc şi mai puţin sentimental. Cu el a murit un mare glas al trubadurului revoluţiei — un adevărat maestru al cuvântului.

Poezia lui însa n'a murit. Ea trăieşte în poporul rus. Versurile lui au intrat în vieaţa poporului rus, în vieaţa fabricelor, a uzinelor şi a colchizurilor.

TESAUR DIN CUGIR (JUD. HUNEDOARA)

de **Ioan M. Neda**

CRĂCIUNUL-COLINDE.

De cum începe postul Sfintelor Sărbători ale Naşterii Domnului, flăcaii, fetele şi copiii din acest sat, se adună în grupuri pela casele unora din ei, cu scopul de a învăţa cântece de Crăciun [1]).

Aceste repetiţii merg până în seara ajunului. Din timp, copiii îşi fac steaua si îşi procura îmbrăcămintea pentru a merge cu Irozii.

Copiii colinda de cum începe a se însera şi până la 12 noaptea. Dela miezul nopţii şi până dimineaţa, fetele şi flacaii le iau locul la colindat.

Dăm mai jos câteva colinde ce se cântă în acest loc cu ocazia Crăciunului:

a) Sus la poarta raiului
Şade Maica Domnului
C'un pahar galben în mână.
Ea tot plânge şi suspina
Şi vin îngerii de o întreaba:
Dece plângi Maicuta draga?
O da eu cum sa nu plâng
Ca sunt oameni pe pamânt
Dimineata cum se scoala
Nu se 'nchina, nu se spala
Si se duc la fagadău
Şi 'njură de Dumnezeu.
Nu le frica c'oi trăsni,
Dar mi-e milă de copii
Că rămân pe drum pustii. [2])

b) Sculaţi, sculaţi mari [boeri
Ca nu-i vreme de a dormi
Că-i vreme de a'mpodobi

Vota. — Partea I-a s'a publicat în aceasta revista, an. IV (1939), nr. 8 pag. 351 363.

1. In cursul anului nu se cânta din colinde, ei cred ca li se fac bube în gura.

2. A se vedea variantele din comunele Hendorf şi Salcau din jud. Târnava-Mare şi comuna Draguş din jud. Fagaraş (cf. Florian Cocişu, *Despre răspândirea geografică a unui cântec de stea, în Sociologie Românească,* III (1938), p. 44, nr. 54).

Ca nici noi n'am dormit
De asară, dealalta sară
Din sara ajunului
Spre ziua Crăciunului.
C'am umblat de-am colindat
Şi pe Domnul l-am cătat.
L-am cătat şi l-am aflat
Aici în curtea lui Crăciun
In ieslea boilor născând.
Unde Domnul când năştea
Roua peste boi cadea
Prin pociumb făclii ardeau.
Doamna dacă auzea
Până afară că-mi ieşea
Cu cismuţa îmi tropotea
Şi din grai aşa-mi grăia:
Dar voi cetini de ficiori
Prea din noapte aţi mânecat
Nici cocoşii n'au cântat
Voi pe noi ne-aţi colindat.
Dar întoarceţi-vă înapoi
Şi săriţi în cea gradina
Şi vă rupeţi flori în mâna
Şi le muiaţi în fântână
Şi veniţi tot *răhorând*
Răhorând şi *prehorând*
Şi pe Domnul pomenind.
Că voi de li-ţi pomeni
El pe voi vă va dărui
C'un colac de grâu curat
Cu ferdela masurat
Cu vin roşu strecurat.

c) Roaga mi se roagă
Dăi Domnului, Doamne
Fecioraş de crai
Ca pe el să-l bată
Vânturile toate
Gândurile toate.
Sus la munţii crunţi
La brazii rotunzi
Ca el să vâneze
Cel cerbuţ murguţ.
Cel cerbuţ murguţ.
Când îl auzi
In calea lui eşi
Din grai grai:
— Fecioraş de crai
Nu mă săjeta
Că mi-or săjetat
Nouă fraţi de ai mei
Slugile ce le ai.
Şi din carnea lor
Mult te-ai onorat
Şi te-ai uspatat.
Mai bine te arunca
In coarnele mele
Sa ne putem duce
Sus la munţii crunţi
La brazii rotunzi
La piatră muşchiata.
La isvoare reci
Vin fete de Greci
Şi tu ţi-i alege
Fata Grecului
Ai mai mititica
Şi mai frumuşica.

d) Pe un strop de mare
Lerui Doamne
La masă galbena
Şade Dalba, şade
Firul şi-l torcea.
Fir de aurel,
Şi de dormi 'n el.
Pe un strop de mare
Pe mare la vale
Sunt doi paltini 'nalţi
Nalţi şi minunaţi
Şi în vârvuţul lor

Sunt doi şoimi.
Jos se sloboziră
Firul apucară
In ghiara îl luara
Şi se ridicară
Cuibul să şi-l facă
Cuibul puilor
Şi al şoimilor.
— Hai rază de soare
Mult eşti umblătoare
Nu cumva ai văzut
Cine mi-a luat
Fir de aurel
Şi de dormi 'n el.
— Maica Domnului
Eu câ am văzut
Cine ţi-a luat
Fir de aurel,
Şi de dormi 'n el.
— Du-te şi le spune
Firul sa-l aduca
Că de nu-l aduce
Eu voi blestema
Şi mai rău le-o sta.

e) La nunta ce s'a întâmplat
In Cana-Galileii.
Fosta şi Isus chemat
In Cana-Galileii.
Iaraşi Maica lui Isus
In Cana-Galileii.
Vazând ca nu-i vin deajuns
In Cana-Galileii.
Zise fiului iubit
In Cana-Galileii.
Vinul tot s'a ispravit.
In Cana-Galileii.
Apoi Isus s'a sculat
In Cana-Galileii.
Slujile şi le-a chemat
In Cana-Galileii.
Apă în şase vase a pus.
In Cana-Galileii.
Şi le-a umplut până sus
In Cana-Galileii.
Atunci el le-a cuvântat
In Cana-Galileii.
Apa în vin s'a preschimbat
In Cana-Galileii.
Atunci toţi au crezut
In Cana-Galileii.
Că Mesia s'a născut.
In Cana-Galileii.

f) O ce veste minunata
Lângă Viflaim s'arată
Ceriul strălucea
Ingerii veneau
Pe-o raza curată.
Păstorilor din câmpie
Le veseşte o bucurie
Că într'un mic locaş
Din acel oraş
E sfânta Maria.
Păstorii cum auziră
Spre locaşul sfânt porniră
Unde au aflat
Pruncul luminat
Şi îl preamăriră.

g) Sai cocoş din pod pe vatra
Hoi dai ler boieri bătrâni.
Să te ciumpelim odată
Hoi dai ler boieri bătrâni.
Să te baje gazda în poale
Hoi dai ler boieri bătrâni.
Iar acum să ne lasă 'n casă
Că afară plouă tare
Hoi dai ler boieri bătrâni.
Căci suntem în haine verzi

Hoi dai ler boieri bătrâni.
Iară dacă nu ne crezi
Hoi dai ler boieri bătrâni.
Ieși afară și ne vezi
Hoi dai ler boieri bătrâni.

h) Trei șinoare de matase
Colindăm Doamne
Sloboază-mă gazdă'n casă
Colindăm Doamne
Că de asară îs tot pe afară
Colindăm Doamne
Și calul mi-o cimpovit
Colindăm Doamne
Și ar trebui potcovit
Colindăm Doamne
Cu potcoave de colac
Colindăm Doamne
Și cu cuie de cârnaț
Colindăm Doamne
Și cu'n ciocan de răchie
Colindăm Doamne
Bună ar fi gazdă să fie
Colindăm Doamne
Trandafir roșu'n fereastră
Colindăm Doamne
Rămâi gazdă sănătoasă
Colindăm Doamne

i) Colo'n sus și mai în sus
Este o dalbă mânăstire
Și înăuntru cini era
Era Maica Precista
C'un fiu mic ce tot plângea.
Maică-sa din grai grăia:
— Taci Fiule nu mai plânge
Căci Maică-ta ți-o da
Două mere, două pere
Două dalbe ale mele
Și cheile raiului
Raiul ca să-l stăpânești
Și cerul să-l lăcuiești.

j) Sfânta Maica lui Isus
Rătăcește în jos și'n sus
Pe câmpia unui râu
Printre grâne până'n brâu.
Caută loc să s'odihnească
Și pe Fiul sfânt să-l nască
Sub un plop cu frunză deasă
Jos pe pajiște se lasă.
Plopul frunza'și clătina
Pace Muma nu-și afla.
Tulburată Maica Sfântă
Din grai astfel îi cuvântă:
— Alelei plop neîndurat
Fii de astazi blestemat
Și de mine pe pământ
Și de Dumnezeu cel Sfânt.
Frunza ta să n'aibă stare
Cât e ziulica mare
Sbată-să ca de furtună
Și pe vremea cea mai bună.
Sfânta Maica a lui Christos
Rătăcește în sus și'n jos
Pe un plai scăldat în soare
Prin fânețe numai floare.
Și pe Fiul Sfânt să-l nască
Caută loc să s'odihnească.
La un grajd de cai sosește
Acolo ea poposește.
Caii rod fac tropot mare
Și odihnă Maica n'are.
Supărată Maica Sfântă
Din grai astfel le cuvântă:
— Fire-ați cailor să fiți
Și de Mine afurisiți
Și de Domnul pe vecie
Mersul fugă să vă fie.
Zi și noapte să mâncați
Rar voi să vă săturați

Numa'n ziua de pripas
Nici atunci decât un ceaș:
Sfânta Maică Preaslăvită
Rătăcește obosită
Prin livezi înrourate
Pe sub pomi cu crengi plecate.
La un grajd de boi sosește
Jos în iesle poposește,
Boii blânzi la ea privesc
Și suflând mi-l aburesc.
Odihnită Maica sfântă
Din grai astfel cuvântă:
— Boulenilor iubiți
Binecuvântați să fiți
Și de Domnul și de Mine
Și de Fiul care vine.
La umblat să aveți pas lin
La mâncare saț deplin
Câte un ceas voi să mâncați
Iar un ceas să rumegați.
Pela cântători târziu
Preaslăvita naște Fiu
Și când naște Maica Sfânta
Ingerii vin în zbor și cântă.
Ieslea cea cu fân pe jos
Se preschimba în rai frumos
Iară grajdiul câmpenesc
In palat împărătesc.
Mii făclii pe jos s'aprind
Ca luceferii lucind
Iar prin iesle cresc bujori
Fânul s'a schimbat în flori.
Și veneau mojneni cărunți
Juni păstori de oi din munți
Falnici Crai din țări străine
Pruncului să i se închine,
Mama trandafir la față
Cuprinzându-și Pruncul în brațe
Sărută desmierdător
Obrăjorii rupți din soare [1])

1) Patru păstori se 'ntâlniră
Raza soarelui, floarea soarelui
Și așa se sfătuiră
Haideți fraților să mergem
Floricele să culegem
Să împletim o cununița
Să-i ducem lui Christos
Să ne fie de folos.
Trandafir roșu în fereastra
Rămâi gazdă sanătoasă.

—

[1] A ce vedea varianta acestei colinde în comuna Albești, jud. Târnava-Mare cf. I. Cocișiu, *ibidem*, p. 544, nr. 48).

PERIODICE ROMÂNEŞTI LA PARIS

de V. V. Haneş

Pe lângă articole, studii şi traduceri de scrieri româneşti, în revistele şi ziarele streine, emigranţii români scoteau şi publicaţii periodice în limba natală, cu scopul de a crea o atmosferă de entusiasm şi de lămurire în mijlocul Românilor ce se găsiau în numar important în Capitalele Europei, precum şi de a transmite în ţară gândurile şi îndemnurile lor.

Astfel erau: *România Viitoare*, *Junimea Română*, *Opiniunea* şi *Buciumul*.

In România Viitoare (Paris, 1850) publică George Cretzianu „Pompierii Români" [1], în onoarea vitejilor cari au ţinut piept Turcilor, în dealul Spirei, la 1848 [2]; iar Nicolae Bălcescu tipăreşte „Cântarea României", după ediţia franceză a poemului lui Russo, cu cunoscuta prefaţă că scrierea a fost găsită în una din mănăstirile ...ntului [3].

...işcătoare „proclamaţie" publicată în fruntea revistei:

...i ani trecură de când, printr'o trădare mişelească, smulşi din ... poporului, lipsiţi de dulcea căldură a soarelui patriei zacem, ...ferind pe pământul strein, pe pământul exilului. Dar nici odată inima noastră nu se simte mai dureros frământată decât în minutele acelea când imaginaţia pe aripele sale ne strămută în mijlocul acelui popul mare şi bun, pe care atât l-am iubit, căruia am slujit cu credinţă şi dela care, o mărturisim cu mândrie c'am primit dovezi netăgăduite de dragoste, căci sprijinul şi ajutorul lui nu ne-a lipsit oricând în lucrările, în întreprinderile noastre a socotit că vede un semn de râvna noastră pentru binele obştesc; nici o dată, zicem inima noastră nu sângerează mai mult, decât când în fiecare suflare a vântului ce trece peste Carpaţii noştri şi ajunge până la noi, auzim un suspin, un răcnet al suferinţelor ţării. Ne ascunserăm însă

---

[1] p. 63;

[2] cf. şi I. N. Apostolescu, *L'infl...* p. VII;

[3] V. „Preocupări Literare", No. 9 şi 10, Noemvrie şi Decemvrie 1939, articolele d-lui Petre V. Haneş, despre Alecu Russo.

doi ani durerea, ne înecaram, fraţilor Români, suspinele, ne sorbiram lacrămile fără a vă da nici un semn de compătimire, fără a vă trimite nici un semn de nădejde, nici un cuvânt de mângâiere şi fraţie...

„Trebuirăm dar în curs de doi ani a ne mărgini în fierbintele rugi ce ardicam pe tot minutul către cer pentru mântuirea patriei; *a-i apăra drepturile înaintea popullilor luminaţi şi a guvernelor arătând însemnătatea politică a României în interesul Europei şi al civilizaţiei; ne muncirăm a-i dobândi ajutoare în prezent şi alianţe în viitor* în contra siluirii ce-o apasă sub câmuirea cea fără de lege a ciocoiului şi sub barbara invazie a streinilor...

„Fraţilor, nu daţi crezământ vorbelor apăsătorilor ţării, nu vă lăsaţi să vă amăgească nici făgăduelile, nici invitările ciocoilor şi al Muscalilor ca printr'o mişcare fără semn să prăvăliţi ţara în prăpastie. Aşteptaţi în răbdare şi rezignaţie ziua ursită. Sentinele ale poporului, deslipite de trupul lui şi răspândite de vijelii pe faţa lumii, noi priveghem cu luare aminte şi pipăim lucrarea surdă ce se face în inima popullilor-fraţi şi nu vom lipsi a vă prevesti în ceasul deşteptării generale, aceea ce aveţi a face. Fapta voastră atunci va fi mare şi glorioasă, căci misia Românului ce a luat de devisă: *dreptate, frăţie*, este aceea de a se afla el mai întâiu, în câmpul de bataе, în avangarda luptelor democraţiei în contra tiraniei!"

Paris, 20 Sept. 1850

Junimea Română (Paris, 1851)[1] era redactată de mai mulţi români, printre cari putem cita pe G. Cretzianu, A. Odobescu. Dimitrie Florescu, Dr. P. Iatropolu, Dimitrie Berendei şi Al. Sihleanu.

Ziarul era organul Soc. „Junimea Română", al cărei suflet era Cretzianu. Au apărut trei numere tipărite pe hârtie subţire şi uşoara ca să se poata strecura clandestin în ţară, pe sub vămile şi carantinele ruseşti[2].

In această revistă s'a publicat discursul lui Bălcescu, „Mişcarea Românilor din Ardeal", pe care-l rostise dinaintea compatrioţilor sai, la Paris, în 3/15 Mai 1851, cu prilejul comemorării marii adunări depe Câmpia Libertăţii, dela Blaj, la 3/15 Maiu 1848.

---

[1] Mai Juin, 2 numere, 4° mare (32×26). Tip. de Soie. Se găsesc exemplare din primul număr în 4° (28×21). In Ian. 4°, 4 (28×21).

Cf. *Publ. per. rom.*, Hodoş, p. 354—355.

V. şi N. Iorga, *I. l. s. 19*, III, p. 296 (nota).

[2] Al. Odobescu, *Opere Complete*, Buc. 1908, p. 243 245.

Din nota dela sfârşitul primului numar se vede tendinţa spre înfrăţirea tuturor Românilor:

„Rugăm pe fraţii noştri cari vor priimi această foae să copieze articolele ce vor socoti de cuviinţă şi să le împrăştie în popor. De o cam dată foaea nu e redijată de cât de studenţi Munteni şi Moldoveni: aşa dar, pentruca să fie un adevărat organ al Republicei Românilor, invităm pe junii democraţi din Transilvania, Bucovina şi Banat a se pune în relaţie cu noi fără întârziere. — Orice priveşte această foaie se va adresa, la cetăţeanul *Dimitrie Florescu*, rue de l'Est, 1".

Principiile călăuzitoare ale revistei erau:

1° Principiul insurecţiei, cel dintâi drept al unei naţii împilate.

2° Din dreptul de apărare naşte principiul solidarităţii între popoarele cari au aceeaşi soartă (Românii solidari cu Polonii, Ungurii, Italienii).

3° „La simţimântul de amor corespunde principiul suveranităţii naţionale, căci cei ce-şi iubesc patria nu vor s'o vadă nici într'un chip supusă. Din principiul suveranităţii naşte acela al întrunirii, fiindcă este ştiut că suveranitatea piere odată ce se înstrăinează a parte dintr'însa" (Rousseau. *Contractul Social*).

3° „Tot din simţul amorului naşte principiul egalităţii, care nu e altceva de cât frăţia practică; şi însfârşit dreptatea care cuprinde în sine toate celelalte principuri, şi fără care revoluţia ar fi ca lumea fără aer sau ca un om fără sânge."

Aşa dar, în rezumat:

1° Războiu celor apăsători, solidaritate cu cei apăsaţi.

2° Independenţa şi unirea tuturor Românilor.

3° Organizarea adevăraţii democraţii [1].

In articolul program se scriu următoarele:

„Incă o dată, la voi ne adresăm mai cu seamă, juni patrioţi, inime tare şi simţitoare! Auziţi chemarea fraţilor voştri; şi, dacă credeţi că sunt în calea adevărului, mergeţi alături de dânşii. Să ne grăbim mai înainte ca egoismul să vie a ne răci inimile şi a ne slăbi curajurile; să înaintăm pe când focul sacru arde în noi, căci un minut de entusiasm preţueşte mai mult decât un secol de nelucrare. — Voi, ce sunteţi mai bătrâni decât noi, veniţi a ne împărtăşi poveţile voastre; vă vom comunica căldura noastră. Iar voi, cari veniţi după noi, voi cari sunteţi încă copii, învăţaţi a pronunţa cu

[1] Cf. *Publ. per. rom.*, Hodoş şi Sadi Ionescu, 1913, p. 356.

amor dulcele nume de patrie, adunaţi un capitol de simţiminte g neroase spre a ni le însufla nouă înşine, dacă vreo dată ne voı răci în credinţa noastră. Astfel, România va fi în totdeauna jună, ъ junimea întotdeauna română".

„La noi elementele cari constituie o naţionalitate (limba, suven rile, obiceiurile, etc.) s'au păstrat neatinse. Insă aceste nume nepre ţuite trebuie lucrate: avem a forma o literatură naţională, o indus trie naţională, arte naţionale. Când toate acestea exista şi când suflarea libertăţii le va da viaţă, ne vom putea crede un popor nepieritor. Aceasta este gândirea noastră şi scopul nostru e d'a interesa pe toţi la ideea de o renaştere naţională, de o civiliz' ţie română".

„Până acum unirea a slujit ca temă poeţilor; noi ne propunem a o propaga cu mai multă seriozitate, a convinge pe toţi că nu e deosebire între un Român de dincolo sau de dincoace de Prut, d dincolo sau de dincoace de Carpaţi; vom spune celor ce vor voi sa ne auză că suntem datori nu numai a ne iubi ca fraţii, ci încă a ne da mâna spre a ne ridica ca un singur om când ziua aşteptată va sosi".

„Spre a ajunge la acest scop, vom întrebuinţa gândirea sub toate formele ei, vom trata arte, literatură, istorie, politica, morala, toate dintr'un singur punct de vedere: *Patria*.

„...o întindere compactă de Români face ţara Românilor. Ar fi absurd ca într'o epocă, când ideile de conchetă şi de ereditate sunt combătute de toate capetele binegânditoare, noi să venim a pretinde înfiinţarea unui stat care să coprindă Dacia Trajana sau Aureliana; dar ar fi asemenea o mare slăbiciune ca să lăsăm a se întinde un stat strein acolo unde elementul român este predomnitor".

„O bătrâni Români, o părinţii noştri! nu vă speriaţi când auziti vorbind de revoluţie şi revoluţionari: revoluţia este domnia dreptăţii, revoluţionarii sunt aceia, cari vor să aibă o patrie mare şi independentă. Departe de a ne împedeca, îmbărbătaţi pe fiii voştri, insuflaţi-le amorul patriei şi ura streinului. Ziceţi, împreună cu noi: „Juni Români! un om de orice naţie, de orice treaptă, vă este frate: să-l iubiţi şi să-l ajutaţi. Insă acela care vine să vă răpească libertatea sau naţionalitatea, este un monstru: să-l goniţi, sa-l loviţi: cu cât îi veţi face o rană mai adâncă, cu atât veţi merita mai bine dela patrie, dela omenirea întreagă".

„Incât pentru ceeace se atinge de propaganda, noi o vom face pe cât ne iartă puterile noastre; însă misia cea mai importanta şi

mai anevoie e a voastră, fraţilor cari va aflaţi în ţara, caci totul acolo e de făcut. Propagaţi în familiile voastre, recrutaţi neîncetat împrejurul vostru soldaţii ce vor compune oştirea viitorului".

„Soldaţi necunoscuţi, dar entusiasmaţi de amorul patriei, ne propunem a propaga, cu tot zelul unor inimi înfocate, ideea unirii naţionale. Juni noi înşine, ne adresăm mai cu deosebire la junimea română din toate provinciile; facem chemare la toate sentimentele nobile, la toate inimile generoase; îndemnăm pe toţi a se aduna împrejurul stindardului pe care e scrisă deviza : *Unirea Românilor*"[1].

In 1887 apare la Paris, *Opiniunea*, organ al Românilor din streinătate [1]. La ea scriau D. Ralleti, A. Donici, D. P. Vioreanu,

In acelaş an, apare tot la Paris, *Buciumul*, cu motto: „Cereţi şi vi se va da, bateţi şi vi se va deschide"; şi cu deviza: „Autonomia, Unirea şi Principe strein". Direcţia era la Capela Româna din Paris (Rue Racine, 22). Era înfiinţată dintr'o „impulsiune spontana a majorităţii junimii române din streinătate" şi reprezinta „expresiunea unor sentimente colective şi în afara de orice partid şi orice spirit de parţialitate". Colaboratori erau: Arhimandritul Iosafat, C. Bolliac, C. Bălcescu, Vaillant, Radu Ionescu, G. Sion, I. Strat şi A. Donici. Cu începere dela numărul al treilea, revista începe să publice documente privitoare la istoria politică a Principatelor, în limba franceză, cu scopul de a face cunoscut publicului francez şi lumii în genere, soarta poporului român şi starea lui precara[2].

In 1859, apărea şi o „Correspondance de l'Etoile du Danube"[3], iar în 1860, „Independenţa", a lui Radu Ionescu, având pe Antonin Roques, colaborator, poet şi dramaturg, în limba franceza[4].

[1] Săptamânal; No. 1, 30 Mart. 1857; 8 numere; sub direcţia lui B. A., rue Dugnay-Trouis, tip. de Soye et Bouchet. (Cf. Pocitan, *Inf. Capelei*, f. 38 (nota).

[2] Apărea săptămânal, Duminica. Primul număr a apărut Duminică, 22 10 Mart. 1857, în tip. Soye et Bouchet, Place du Panthéon. 2. Au aparut şeapte numere. Articolul de fond al No. 3, e semnat de Arhimandritul Iosafot. In acel articol, autorul face un apel către preoţi pentru alegerea în divanul ad-hoc. (Cf. Pocitan, *op. cit.*, p. 38—39).

[3] N. Iorga, *Ist. l. r. s. 19*, III, p. 248; [4] *ib.*, p. 264.

CRONICA LITERARĂ

de **Dinu Pillat**

„DIVANUL PERSIAN" de *Mihail Sadoveanu*
Editura „Cartea Românească", 1940

In „Inainte cuvântarea", care deschide volumul „Divanul persian", d. Mihail Sadoveanu spune undeva: „De când lumea-i lume și curtenii n'au putut lucra altceva mai bun la sindrofiile lor, poveștile vesele și întrucâtva pildele înțelepte au fost pentru ei nu atât huzur, cât nevoie. Au fost vremuri îndelungate când, trăind în mlaștina neliniștii, sub amenințarea surprizelor, războiului și molimelor, bietul muritor nu-și putea găsi apărare ființii și isbăvire sufletului decât în asemenea — de ce nu le-am spune pe nume? — minciuni". Vremurile tulburi de astăzi corespund într'o mare măsură, acelora de care pomenește d. Mihail Sadoveanu și volumul său de povești orientale este un magic și încântător refugiu, pentru cititorul dornic să evadeze puțin din contigențele amare ale realității.

Geneza „Divanului persian" trebue căutată într'un roman popular, de origină orientală: „Istoria Sindipii filozofului", căruia marele nostru povestitor i-a dat o minunată expresie artistică.

„Divanul persian" povestește o întâmplare din vieața lui Kira, împăratul Persiei, în legătură cu fiul său Ferid, dat spre învățătură înțeleptului Sindipa. Dascălul, cetind în stele primejdie de moarte pentru discipolul său, îl sfătuește să tacă timp de șapte zile, stârnind astfel mare mirare și nedumerire la curte, unde se crede că Ferid a devenit mut. Prea frumoasa Șatun, cea mai dragă dintre soțiile împăratului, încearcă să ispitească pe tânărul Ferid, care îngrozit, rupe pentru o clipă tăcerea. Dându-și seama de pericolul care ar amenința-o, dacă împăratul ar afla adevărul, prea frumoasa Șatun atribue atunci pe nedrept tânărului prinț intenții nelegiuite. Auzindu-le, împăratul se mâniaza și hotărește uciderea fiului sau. Cartea cuprinde apoi: poveștile celor șapte filozofi ai divanului, care arată cele mai uimitoare viclenii muierești, încercând astfel să abată porunca necugetata a împăratului. După povestirea fiecărui filozof urmează câte una a prea frumoasei Șatun, deastădată în spirit potrivnic. Oscilând sub impresia poveștilor auzite, împăratul amână mereu uciderea fiului său, până în ziua șaptea, când tânărul Ferid începe să vorbească din nou, limpezind atunci adevarul. Cartea se sfârșește cu judecarea prea frumoasei Șatun, prilej pentru alte pilde pline de înțelepciune, povestite de Ferid, Șatun și Sindipa.

Poveștile sunt fermecătoare, având acel parfum caracteristic spiritului oriental, atât de sugestiv prins de autor.

„Divanul persian" este o carte bogată, plină de neprevăzut ingenios în poveștile sale, cuprinzând adesea accente glumețe, care îi dau o savuare deosebita

Marea valoare a operei nu stă însă atât în fabulaţia ei, cât mai ales în substanţa scrisului d-lui Mihail Sadoveanu.

Limba acea plină de tainice rezonanţe, tonul şi topica frazelor, scrise în cel mai autentic spirit al poveştilor orientale — au o vraja particulară, care nu poate fi disociată critic.

Sfârşind de citit „Divanul persian" am încercat sa-l comparăm dintr'un sentiment de curiozitate, cu debuturile autorului: „Şoimii, „Povestiri" şi „Vremuri de bejenie", reunite în primul volum din ediţia operelor definitive ale d-lui Mihail Sadoveanu, care a aparut primavara trecută, în editura „Fundaţiilor regale".

Am putut desluşi atunci, cu o reală emoţie, evoluţia întregului proces de creaţie al autorului, dela accentele eroico-romantice ale începutului, având adesea climat de epica populară, pâna la simplitatea rafinata a povestirilor din ultima epoca, de o calitate estetica mult superioara, în care scrisul autorului îşi capata cristalizarea şi plenitudinea definitiva.

„Divanul persian" ne-a amintit întrucâtva acel unic „Han al Ancuţei", unde geniul de povestitor al d-lui Mihail Sadoveanu se realizase poate în chipul cel mai desavârşit.

NOTE

A aparut în editura Socec volumul *„Poezia românească de azi"*, traducere de d-na Gheorghina Ghibănescu, studentă la Facultatea de litere din Bucureşti, a operei „La poésie roumaine contemporaine" de Mario Roques, membru al Institutului Franţei şi profesor la Collège de France.

Deşi scrisa de un francez, opera îşi datoreşte apariţia cercurilor literare engleze. Intr'adevar în 1936, Universitatea din Oxford, ţinând să cunoasca mişcarea literară contemporană româneasca, s'a adresat romanistului francez Mario Roques, profesor pe atunci de limba română la Şcoala de limbi orientale din Paris şi director al Institutului de limbă şi literatură româneasca dela Sorbona (azi d-sa şi-a concentrat activitatea la Collège de France, unde a fost numit de doi ani, după ce a lucrat 30 de ani la Şcoala de limbi orientale).

Mario Roques şi-a ales ca tema poezia româneasca, prezentând curentele care se desemneaza. A profitat însă de acest prilej şi a vorbit, ca introducere, şi de înaintaşii consacraţi, V. Alecsandri, M. Eminescu, Gh. Coşbuc, Ovid Densuşianu. A vorbit în faţa studenţilor, corpului profesoral şi a publicului intelectual din Oxford. Prelegerea a fost ţinuta în limba franceza şi publicata apoi, în aceeaşi limba, în volum de Universitatea din Oxford. A fost reprodusă şi în „Revue internationale des études balcaniques" din Belgrad si a aparut acum şi în limba noastră. — P. V. H.

Centenarul „Daciei Literare" a dat prilej lui Ş. C. (Şerban Cioculescu) să publice o notiţa în „Revista Fundaţiilor Regale" din August a. c. Notiţa se refera numai la chestiunea daca revista apărea odata pe luna sau odată la doua luni şi la prefaţa-program, semnata de Mihail Kogălniceanu. Aceasta din urmă e foarte cunoscută, fiind în-de-ajuns de popularizata de când în 1904, a intrat în antologiile şcolare de literatura româna şi care probabil ca au scăpat din vedere autorului notiţei, profesor de limba si literatură franceza. Prefaţa se găseşte şi în Biblioteca pentru toţi şi în clasicii români comentaţi dela Craiova. Interesantă ar fi fost darea de seamă despre cuprinsul revistei (400 500 pag.), ca să fi putut vedea cum s'a realizat prefaţa-program. Notiţa afirmă că Junimea a dus mai departe criticismul lui M. Kogălniceanu, directorul Daciei Literare, fără să amintească de influenţa revistei între 1840 şi 1870. Revista a dispărut într'adevăr după şase luni, dar a fost continuată după patru ani de Propăşirea, al cărei conducator de fapt a fost tot M. K. După 11 ani a fost continuată de România Literară a lui V. Alecsandri, cu colaborarea lui M. K. şi Al. Russo. Acesta avea aceleaşi idei critice ca şi M. K. şi le-a emis întâia dată în 1846, dar le-a consemnat în manuscriptele sale încă din 1839. La 6 ani după dispariţia României Literare apare Revista Română a lui Al. Odobescu, cu colaborarea lui V. Alecsandri, şi cu postumele ale lui N. Bălcescu şi Al. Russo. Aici s'a manifestat cu încercări critice Radu Ionescu. Abia acum vine rândul Convorbirilor Literare, care, prin Iacob Negruzzi, au încercat un început de continuitate a României Literare, dar repede întrerupt, de sigur prin influenţa lui Titu Maiorescu. Acestuia îi

lipseau şi simţul istoric şi cunoaşterea mişcarii literare româneşti dinaintea lui. N'a cunoscut atitudinile critice româneşti anterioare şi n'avea cum să continue pe M. K. De altfel criticul este, ca apreciere a operelor literare, caracteristic lui, i-a fost strein şi lui M. K. şi lui Russo şi urmaşilor lor.

Tot astfel se face legătură între Dacia Literară şi Semanătorul, care „reia şi intensifică programul etnic al Daciei Literare", fără sa se amintească rolul mult mai important, mai la timp şi mai rodnic în urmări al cercurilor literare dimprejurul lui Al. Odobescu şi B. P. Haşdău. Vlahuţă, Coşbuc, Aurel Popovici — ca să citim numai dintre semanatoriştii care nu mai sunt în vieaţă — cu tot talentul şi autoritatea lor n'au creat ceva durabil, tocmai fiindca reluaseră o temă de mult realizata. — P. V. H.

„Stimmen aus dem Süd-Osten", revista Academiei Germane, aduce în numarul 11/12 din August 1940, sub semnatura d-lor Prof. Dr. Virgil Ţempeanu şi Iosef Matejka, — ca prime articole — aspecte din cultura româneassă.

Colaboratorul nostru *D. V. Tempeanu*, scrie despre *„Konaki, der erste mollawische Dichter. ein Freund. deutscher Kultur"*, fixând atitudinea poetului faţă de cultura germană, ca prieten al acestei culturi, dupa cum reiese din scrisoarea adresată de el, în 1837, Mitropolitnlui Veniamin Costache.

Konaki, nu ca poet, ci ca îndrumător cultural, este de surprinzatoare actualitate în scrisoarea publicată în traducerea germană, aratându-l ca spirit realist şi clar-văzător, socotind cultura germana drept contra-ponderea celei franceze.

Oropsiţii. Nuvele *de Elena Matasa.* (Editura „Luceafarul", Bucureşti). —

Acest prim volum, al autoarei, are pe banderolă menţiunea : „Doamna Elena Mătasă deţine premiul acordat de „Uniunea Naţionala a Femeilor Române", pe anul 1938, pentru nuvelă". E o indicaţiune buna pentru aceasta carte, care foloseşte şi îndeamna sa şi-o procure cititorii care ţin să fie în curent cu tot ce apare în publicistica literară, la noi. O adevărată carte de vizita, de recomandare, e *cuvântul* autoritar al d-lui Liviu Rebreanu, care stă în fruntea primei nuvele *„Oropsiţii"*, după care-şi poartă şi titlul carţii.

Citind şi reproducând pasagii din ceeace d. Rebreanu spune, aflam : „Cartea d-nei Elena Mătasa cred că nu vrea sa stârneasca nici-o revoluţie. Este, mai presus de toate, o carte cinstită, izvorâtă dintr'o inspiraţie cinstită, realizată cu mijloace cinstite. Numai faptul că autoarea îndrăzneşte sa apara cu un volum de schiţe, şi încă dela ţară, în vremea când se debutează cel puţin cu un volum psihologic, ar putea fi socotit ca un semn de curaj şi de probitate literară. Schiţele d-nei Mătasă au o frăgezime ademenitoare. E în toate o bogăţie de culori, un clocot de viaţă şi o atmosfera curată care nu se poate sa nu impresioneze pe cititorul iubitor de literatură simplă, directa aproape idilică. O limbă românească pura, caldă, ici-colo modernizata, împodobeşte inspiraţia scriitoarei. Nemeşteşugit, stilul jonglează natural cu imagini clare într'un ritm săltăreţ de pastorală în armonie permanentă cu micile întâmplări care alcătuiesc scheletul schiţelor".

Iată girul oferit de maestrul Liviu Rebreanu, eare o recomandă pe autoarea volumului de nuvele „Oropsiţii".

D-na Elena Mătasa îşi face intrarea în literatură într'un chip cât se poate de promiţător. Ceeace e de remarcat, constant, e că autoarea urmează aceiaşi linie neşovăelnică, în toate nuvelele şi schiţele, luându-şi snbiectele din lumea celor necăjiţi, anonimi, precum e în întâia nuvelă „Oropsiţi", ca şi în nuvelele „Ileana", „Nebuna" şi „Flori pentru Isus". Nota dominantă e a tristeţii, a deznădejdii, a morţii, a duioşiei. Excepţie, dela această notă, fac numai „Fetele popii", „Buftea" „Atila Hulpaşa" şi „Lupul". Astfel: „Buiţa" moare; „Bolnava" e ftizică; „Ileana" înebuneşte; „Ciobanul" e nebun din dragoste; „Nebuna" este Aurica, soră cu Ruxăndrica; din pricina acesteia din urmă, întâia îşi pierde minţile; iar în ultima nuvela, „Flori pentru Isus", micuţa Ileana moare.

E o predilecţie ca autoarea să se complacă în atari subiecte, de o realitate dramatică, desprinzând, din vieaţă, numai tragicul în finalitate — moartea sau nebunia. — Poate că are dreptate. Examinând societatea noastră, de astăzi, oamenii ne oferă numai exemplare de soiul acelor pe care d-na Mătasă ni le-a înfaţişat în volumul D-sale de nuvele. Există şi câteva, puţine excepţii, în societate.

Această tratare, cu astfel de subiecte, nu e o micşorare a scriitoarei. Dimpotrivă. Căci toate aspectele mai sumbre ale vieţii şi ale societăţii sunt cele mai grele de tratat.

Desfăşurarea acţiunilor e naturală, descrierile sunt curgătoare; stilul e în acord cu cadrul de acţiune; eroii au vieaţă; iar limba e curată.

Noi recomandăm nuvelele d-nei Mătasă cu tot dinadinsul. — Scarlat Preajbă.

„Sonete" de Shakespeare, traducere de Gabriel Donna. — Traducerea sonetelor lui Shakespeare pe care o avem în faţă este una din puţinele scrieri, poate unica, în acest gen, pe care o avem în româneşte. Dificultăţile pe care le prezintă opera lui Shakespeare oricărui traducător, au împiedicat ca ea sa fie transpusă în româneşte în aceeaş măsură în care au fost transpuse operele altor autori. Deaceea, deşi incomplectă, — traducerea D-lui Donna nu cuprinde decât şaptezeci şi patru din cele o sută cincizeci şi patru de sonete ale lui Shakespeare, — această încercare este totuşi un început bun şi promiţător, aducând în româneşte partea cea mai puţin cunoscută şi, totodată, şi cea mai dificilă a operei lui. Iar versurile, deşi poate defectuoase, uneori, ca formă păstrează tot farmecul caracteristic lui Shakespeare, redând întru totul atmosfera de tristeţe şi blândeţe aproape funebră a originalului.

In faţa meritelor de pionier ale traducerii D-lui Donna, trebue să uităm micile defectuozitaţi inerente unei asemenea lucrări şi să sperăm că D-sa va persevera pe calea apucată, continuând tâlmacirea în româneşte a operei lui Shakespeare.

G. Bezviconi: *Din alte vremi*, articole, Bucureşti 1940. — Autorul prezintă în acest manunchiu de articole publicate prin diferite ziare şi reviste, o variată şi originală înţelegere a vieţii noastre politice, economice şi culturale. In special problemele în legătură cu Basarabia şi oamenii ei de seamă par a fi în cadrul preocupărilor autorului Nota ce se desprinde din cetirea volumului este o uşoară amărăciune sub care se vede însă nădejdea că binele şi adevărul triumfă în cele din u ma.

G. Bezviconi: *Prințul Constantin Moruzi.* București 1940. Biografia detailată și documentată a acestei figuri prea nebagata în seama vine sa aducă o valoroasă contribuție la cunoașterea istoriei noastre dela mijlocul secolulu trecut.

N. Țimiraș: *Cântecele singurătății* Cugetarea, București, 1940. Se spune ca orice traducere bună e de fapt o creație, în care traducatorul retraește starea sufletească a autorului, transpunând-o doar în alta limbă. In cazul acesta însă traducătorul e și el un artist, dotat cu cea mai aleasa sensibilita e.

Cât de adevărată e aceasta afirmație ne-o dovedește din plin ultimul volum de versuri originale al remarcabilului traducător din lirica franceza, d Nicolae Țimiraș. Sugestiv intitulat „Cântecele singuratații", volumul ne desvalue multiple teme de inspirație directa, grupate de autor în culori, care conțin bogata atmosfera sentimentală a unui suflet traind retras departe de sbuciumul lumii și îndrăgostit numai de contemplarea frumosului. Pe sagile lui calator i nostalgia serilor de toamnă care amintesc atât de trist clipele duse pentru totdeauna, trairea calda a primăverii aducatoare de nadejdi, reflecțiile asupra renunțării la ilusii și vise alcatuesc ciclurile vagi și melancolice: „Cântecele singurătății" și „Cântarile trecutului". Aceeași atitudine meditativa și mistica în „Cântece dela mare", în care infinitul apelor este redat dela cea mai deplina liniște a lui până la cele mai violente uraganuri, în tablouri vii, pline de evocare. Nota mistică se accentuează în „Versete creștine", atingând culmi de pioasă reculegere, pentru ca în „Cântece pentru țara", penelul artistul i sa devie de-odata viguros și plin de culoare, în zugravirea mândrilor noștr haiduci sau în schițarea figurilor de domni cucernici și viteji, care din ușa bisericii unde adusesera slava Atotputernicului, trebuiau să încalece pentru a-și apăra țara de pârjolul Tatarilor.

Ceeace ne impresioneaza în acest volum e varierea neîncetata a cuprinsului vadindu-ne astfel un talent suplu și receptiv în orice direcție, lucru de așteptat, de altfel, dela cel care talmacise tot atât de bine pe-un Leconte de Lisle ca pe un Verlaine. Față de fond, forma e încă și mai variată, poetul întrebuințând cele mai savante combinări de versuri lungi și scurte, în strofe când simple și reduse, când ample și de o maiestuoasă complexitate. Trebue sa pomenim aci și de numeroasele sonete în care autorul a gasit cu cale sa-și toarne unele gânduri și simțaminte și care marturisesc o mare tehnică a formei fixe. Alaturi de diversitatea fondului, variația formei vine așa dar sa se adaoge valorii acestui volum, a cărui lectură constituie o placută și pura evadare din cotidian.

Volbură Poiana Nasturaș: *Basarabia*, poezii, București, tip. cartilor bisericești, 1940. — E un mănunchiu de bucați lirice, născute din sufletul eternei Basarabii românești. In versuri dure și regulate, de-o musicalitate metalică, sunt grupate imagini din trecut care-și au continuarea în clipa realității actuale Peisagii pe care se decupeaza troițe, câmpii mănoase și locașe sfinte, toate se oglindesc în scurte și sugestive poeme. Mai cu seama cetațile Nistrului, care amintesc umbra glorioasa a lui Ștefan cel Mare și stau ca niște mărețe straji la marginea stepei, sunt cântate în strofe de bronz și cremene. O dârză mândrie se desprinde din acest volum, care închide între filele lui, plin de avânt și artă, unul din multele strigăte ale dreptații noastre.

Dela Societatea noastră. = La 21 Noemvrie a. c., Societatea Prietenii Istoriei Literare a'mplinit 15 ani. Cine vrea să-i dăruiasea ceva cu acest prilej, e rugat să trimită la sediul ei, B-dul. Pache 72, Bucureşti.

Conform tradiţiei, anul acesta şi-a 'nceput 'activitatea în a doua Joi din Octomvrie, printr'o şedinţa publică închinată lui V. Alecsandri, dela a cărui moarte s'au împliuit 50 de ani. S'au făcut două comunicări: una de d-l C. Gerota despre *Poezia eroica a lui V. Alecsandri*, alta de d-l Paul Papadopol despre *Caracterul fundamental al teatrului lui V. Alecsandri.*

Şedinţele publice au continuat astfel:

Intr'a IV-a Joi din Octomvrie au făcut comunicări: d-l C. Dinu despre *Basarabia în scrierile lui N. Dunăreanu* şi d-na Agatha Grigorescu Bacovia despre *Poeţii Bucovineni contemporani.*

Intr'a II-a Joi din Noemvrie: d-l N. Mihăescu Nigrin despre *Fabulistul-desenator Krafft* şi d-l Petre V. Haneş despre *Basarabia în scrierile lui D. C. Moruzi.*

Şedinţele publice urmeaza regulat într'a doua şi a patra Joi din fiecare lună, la orele 5 p. m. saille de bibliotecă ale liceului Mihai Viteazul din Bucureşti, B-dul Pache 72, afara de vacanţe şi sărbatori (din această cauză în luna Decemvrie e şedinţa numai într'a doua Joi, iar în Ianuarie numai într'a patra).

Rugăm persoanele care au făcut comunicari până acum şi care vor mai face să ne trimită un rezumat de zece rânduri, pentru a le publica în Preocupari Literare.

Comitetul de patronaj. Dela 1 Ianuuarie înainte, consiliul de administraţie al Societăţii se transforma în Comitet de Patronaj, cu aceiaşi membri şi to sub preşedinţia d-lui D. Arghir.

P u b l i c a ţ i i.

1. Anuarele economice şi statistice. Anul XXIII No. 79. Având un sumar foarte interesant în care remarcam articolul d-lui O. Scarlatescu despre „Interesele Italiei în România".
2. Colecţia Glasul Tineretului. Anul I. No. 1, Octombrie, 1940. In cuprins se găseşte: „Poporale de pe Mureş".
3. Academia Română, Memoriile secţiunii Istorice. Influenţa italiană asupra dreptului român, de D-l Andrei Rădulescu.
4. Idem. O carte de Nicolae Iorga.
5. Idem. Câteva scrisori şi documente turceşti privitoare la ţările noastre. Două scrisori cu privire la cumpărarea de tutun din Rusia de G-ral Rosetti.
6. Idem. Pomelnicul dela Bistriţa şi rudeniile dela Kiev şi dela Moscova ale lui Ştefan cel Mare, de Damian Bogdan.

INDICE DE NUME.

Din cauza spaţiului restrâns, s'au tipărit numai numele scriitorilor şi autorilor din articolele de fond ale revistei pe anul 1940.

PREŢUL EXTRASELOR

Pe hârtie velină

	16 pagini	8 pagini	4 pagini
In 50 exemplare .	800 lei	500 lei	285 lei
Prima sută de ex.	1020 lei	640 lei	420 lei
Următoarele sute.	250 lei	150 lei	90 lei
Coperta. . . .	50 ex. lei 260	100 ex. lei 360	următoarele sute lei 170

36748